

Nr 22.*Utlåtande i anledning av väckt motion angående stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet.*

I en av herr *Rylander* inom andra kammaren väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 307, vilken behandlats av första lagutskottet, hemställas, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av sådana åtgärder att vad 1943 års domarutredning föreslagit rörande stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet förverkligas». Utskottet, som i det följande kommer att närmare redogöra för innebörden av domarutredningens förslag, hänvisar i övrigt beträffande motiveringen för motionärens hemställan till motionen.

Gällande bestämmelser.

De grundläggande bestämmelserna om domstolsorganisationen finnas i *rättegångsbalken*. Sålunda stadgas i 1 kap. 1 §, att allmän underrätt är på landet och i stad, som hör till domsaga, häradsrätt samt i annan stad rådhusrätt. Enligt 3 § samma kapitel skall domsaga förestås av häradshövding. I domsagan skall dessutom, om göromålen kräva det, finnas en eller flera tingsdomare. Häradshövding och tingsdomare skola vara lagfarna. Jämlikt 10 § samma kapitel skola för rättsskipningen i rådhusrätt finnas borgmästare och rådmän samt, om göromålen kräva det, en eller flera assessorer. Samtliga skola vara lagfarna. I hovrätt skola enligt 2 kap. 3 § finnas president, en eller flera lagmän samt hovrättsråd och assessorer, vilka alla skola vara lagfarna. För måls beredande till behandling i högsta domstolen skola enligt 3 kap. 10 § i nedre justitierevisionen finnas revisionssekreterare, vilka skola vara lagfarna.

De närmare stadgandena rörande domstolarnas organisation och beträffande personalens tjänstgöringsförhållanden finnas huvudsakligen intagna i administrativa författningar, bland vilka i förevarande sammanhang främst märkas, beträffande häradsrätterna domsagostadgan den 11 juni 1943, beträffande rådhusrätterna förutom de för dessa utfärdade stadgorna och arbetsordningarna kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser angående rådhusrätt och magistrat, beträffande hovrätterna arbetsordningen den 19 december 1947 för rikets hovrätter samt beträffande nedre justitierevisionen arbetsordning den 26 juni 1948 för nedre justitierevisionen.

Enligt 2 § *domsagostadgan* utnämnes häradshövding av Kungl. Maj:t. Några särskilda kompetensvillkor utöver rättegångsbalkens allmänna krav på lagfarna domare finnas icke uppställda. Beträffande tingsdomare är där-

emot i 3 § samma stadga föreskrivet, att härtill bör företrädesvis utses assessor i hovrätt, vilken under minst två år tjänstgjort såsom ledamot i hovrätt. Tingsdomare utnämnes eller förordnas av Kungl. Maj:t. Rörande tillsättning av stadsdomartjänster är i § 31 *regeringsformen* stadgat, att till tjänst som borgmästare eller lagfaren rådman i stad äga stadsfullmäktige föreslå tre behöriga personer, bland vilka Kungl. Maj:t utnämner en till tjänsten. Särskilda behörighetsvillkor ha icke uppställts beträffande borgmästartjänst. Däremot är i 4 § *kungörelsen med vissa bestämmelser angående rådhusrätt och magistrat* föreskrivet, att till innehavare av befattning som lagfaren rådman eller assessor må utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande utnämnas allenast den, som är lagfaren ordinarie ledamot i rådhusrätt med tre lagfarna ledamöter eller som innehaft förordnande såsom ledamot eller fiskal i hovrätt och av hovrätten funnits skickad erhålla fortsatt domarförordnande. Enligt 5 § samma kungörelse är lagfaren befattningshavare vid rådhusrätt och magistrat endast i samband med en allmän omorganisation av underrätterna eller magistraterna skyldig övergå till annan jämställd eller högre tjänst vid underrätt. Slutligen kan nämnas att enligt 7 § hovrätten beviljar tjänstledighet och förordnar vikarie dels för borgmästare vid annan tjänstledighet än semester, såvida ledigheten överstiger en månad, dels ock för lagfaren rådman och assessor vid annan ledighet än semester, om fråga är om ledighet under längre tid än sex månader under en period av tolv månader. Annan ledighet för dessa befattningshavare beviljas av magistraten. Vid vakans förordnas vikarie å borgmästartjänst av hovrätten men på övriga domartjänster av magistraten.

Enligt 57 § *arbetsordningen för rikets hovrätter* skall ordinarie ledamot i hovrätt tillsättas av Kungl. Maj:t genom fullmakt. Denne förordnar även extra ordinarie assessor. Beträffande ordinarie ledamot av hovrätt ha icke lämnats särskilda kompetensregler, medan däremot enligt 61 § *arbetsordningen* till extra ordinarie assessor må, där ej särskilda förhållanden till annat föranleda, föreslås allenast den, som efter erhållet fiskalsförordnande tjänstgjort dels under sammanlagt ett år i domarbefattning i underrätt eller som sekreterare i arbetsdomstolen eller som biträde åt statsåklagare eller advokat, dels ock under sammanlagt två år som fiskal eller adjungerad ledamot i hovrätten, därav minst ett år som adjungerad ledamot. Om extra ordinarie assessor ej är att tillgå som ersättare för ledamot, må hovrätten enligt 65 § till adjungerad ledamot under högst sex månader i sänder förordna innehavare av ordinarie domartjänst i underrätt eller någon som i hovrätt tjänstgjort såsom fiskal eller förut varit adjungerad. Om annan finnes böra förordnas eller förordnandet skall vara mer än sex månader, skall tillstånd därtill inhämtas av Kungl. Maj:t. Slutligen föreskrives i 68 §, att extra ordinarie assessor är skyldig mottaga förordnande att tjänstgöra som ledamot i rådhusrätt under högst ett år, därest Kungl. Maj:t i särskilt fall så bestämt. Fiskal åvilar däremot en obegränsad skyldighet att tjänstgöra som ledamot i rådhusrätt.

Ordinarie revisionssekreterare tillsättes enligt 43 § *arbetsordningen för*

nedre justitierevisionen av Kungl. Maj:t genom fullmakt. Vikarier liksom extra revisionssekreterare förordnas även av Kungl. Maj:t. Beträffande revisionssekreterare ha icke uppställts särskilda kompetensvillkor.

I fråga om förflyttningsskyldighet gäller för innehavare av ordinarie statlig domartjänst enligt 13 § A *statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948*, att denna skyldighet begränsats på så sätt, att dylik befattningshavare är allenast pliktig låta förflytta sig till annan ordinarie domartjänst inom den lönegrad, han tillhör, och blott under förutsättning att Kungl. Maj:t finner organisatoriska skäl sådant påkalla.

Slutligen kan erinras om föreskriften i § 28 *regeringsformen*, att vid alla befordringar Konungen skall fästa avseende endast å de sökandes förtjänst och skicklighet.

1943 års domarutredning.

Efter bemyndigande den 15 oktober 1943 tillkallades särskilda sakkunniga att verkställa utredning rörande domarutbildningen jämte därmed sammanhängande frågor. De sakkunniga, som antogo benämningen *1943 års domarutredning*, avgåvo den 30 juli 1946 betänkande angående vissa organisations-, utbildnings- och tjänstgöringsfrågor vid domstolarna (SOU 1946: 57).

I ett allmänt avsnitt, behandlande utbildnings- och tjänstgöringsförhållandena på domarbanan, framhöll utredningen, att det förefunnes en skillnad beträffande tjänstgörings- och befordringsgången mellan å ena sidan rådhusrätterna samt å andra sidan övriga domstolar. Befattningshavare vid sistnämnda domstolar finge sålunda, innan de uppnådde högre domartjänst, under lång tid periodvis tjänstgöra än vid en domstol än vid en annan och därvid även vid domstolar i olika instanser. Detta system hade under senare år utvecklats i hög grad, särskilt genom tillkomsten av tingssekreterar- och tingsdomarbefattningarna i de större domsagorna. Vid rådhusrätterna anställda domare och domaraspiranter finge däremot — efter det de tjänstgjort och godkänts i hovrätt — i regel tjänstgöra endast vid den rådhusrätt vederbörande tillhörde och vara hänvisade till den befordran, som där erbjöde sig.

Utredningen fortsätter:

Tydligt är, att under angivna omständigheter de befattningshavare, som knutits till statens domstolar, erhålla tillfälle att samla en mera mångsidig erfarenhet än de, som tidigt vunnit anställning i rådhusrätt. Å andra sidan gå många av de vid det statliga domstolväsendet knutna domarna miste om den erfarenhet, som särskilt tjänstgöringen vid en större rådhusrätt skänker. Det är därför ur utbildningens synpunkt angeläget, att principen om att tjänstgöringen under viss tid skall växelvis fullgöras vid skilda domstolar, vilken tillämpas inom stora delar av domstolväsendet, i större utsträckning än nu sker tillämpas jämväl å rådhusrätterna. Härigenom skulle icke blott utbildningsmöjligheterna för de olika kategorierna av domare bliva rikligare; anordningen skulle därjämte bidra till att den vid stadsdomstolarna samlade erfarenheten i större utsträckning än för närvarande

kunde komma domstolsväsendet i övrigt och de där verksamma juristerna till godo.

Ett fullständigt upphävande av rådhusrättsjuristernas särställning i förhållande till domarkåren i övrigt synes icke kunna komma till stånd med mindre domstolsorganisationen i de nuvarande magistratsstäderna generellt överföres till staten; först härigenom bleve det möjligt att beträffande rättsväsendet i dess helhet införa fullt ensartade regler i fråga om tillsättning av domarbefattningar, domares och domaraspiranterns tjänstgöring med mera.

En så vittsyftande omorganisation av domstolsväsendet vore enligt utredningen icke erforderlig i samband med rättegångsreformens genomförande utan man finge utgå från att domstolsväsendet åtminstone för lång tid framåt i huvudsak komme att bibehålla sin nuvarande karaktär. Oaktat det med hänsyn härtill icke vore möjligt att låta stadsdomarbanan helt uppgå i den allmänna befordringsgången för domare, torde likväl föreligga vissa möjligheter att närma de båda befordringsvägarna till varandra. Av vikt vore i detta sammanhang, att så långt möjligt principiell likställighet upprätthölles mellan dem sominge dessa olika vägar.

Utredningen upptog till särskild behandling frågan om de åtgärder, som kunde vidtagas för att de till rådhusrätterna knutna domarna skulle i större utsträckning än för närvarande få tillfälle tjänstgöra jämväl vid annan domstol och där vinna befordran.

Beträffande *stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet* anförde utredningen, att det av flera skäl vore önskvärt, att de domare, som erhöle befattning vid rådhusrätt, ägde möjlighet att tjänstgöra även vid andra domstolar och att övergå till befattning vid dessa domstolar. Vid genomförande av en sådan ordning vunnnes i första hand ett ökat utbyte av erfarenheter mellan de olika domstolarna. För rekryteringen till rådhusrätterna måste det vidare vara av betydelse, om särskilt dugande stadsdomare kunde räkna med att komma i fråga till andra domarbefattningar. Visserligen förelåge på grund av den nuvarande organisationen av domstolsväsendet i städerna hinder mot att åstadkomma ett lika fritt utbyte av arbetskrafter mellan rådhusrätterna och övriga domstolar som mellan dessa senare inbördes. I vissa praktiskt betydelsefulla avseenden syntes emellertid åtgärder kunna vidtagas i syfte att bättre än för närvarande tillgodose nyssnämnda önskemål. Utredningen har därefter var för sig behandlat frågan om stadsdomares tjänstgöring i hovrätt och såsom revisionssekreterare. I förra hänseendet anförde utredningen följande:

Tjänstgöring som ledamot i hovrätt måste ur utbildningssynpunkt anses såsom ett viktigt komplement till rådhusrättstjänstgöringen. På grund av gällande bestämmelse om prövning i hovrätt av dem som söka rådmans- eller assessorstjänst i rådhusrätt äga visserligen numera även de som tidigt tilltråda sådan tjänst i allmänhet någon erfarenhet från den dömande verksamheten i hovrätt, förvärvad genom där fullgjord aspirant- och fiskaltjänstgöring. Det är emellertid under alla förhållanden av stort värde för vederbörandes utbildning, om han sedermera kan få tjänstgöra såsom ad-

jungerad ledamot i hovrätt. Han får härigenom tillfälle att vidga och fördjupa sina kunskaper och vinna en allsidigare domarerfarenhet. Detta är otvivelaktigt av betydelse för en fortsatt domargärning i rådhusrätt. Utan en tämligen grundlig erfarenhet från arbetet som hovrättsledamot torde rådhusrätternas jurister vidare i regel icke kunna ifrågakomma till tjänstgöring såsom revisionssekreterare. I första hand bör därför eftersträvas att bereda i rådhusrätterna verksamma domare, vilka annäla sig därtill, adjunktion i hovrätt.

Helt naturligt måste det innebära en viss belastning för arbetet i hovrätten, om där i större utsträckning tagas in anspråk sådana arbetskrafter, som icke äga en på längre tids erfarenhet grundad vana vid överrättsförfarandet. För att minska olägenheten härav och framför allt för att vederbörande själv skall kunna tillgodogöra sig erfarenheterna från adjunktionen, bör denna utsträckas över en ej alltför kort tidrymd.

Härvid erinras om att de tillfällen till adjunktion, som erbjuda sig i hovrätterna, äro begränsade och att svårigheter yppats att inom skälig tid bereda sådan tjänstgöring åt hovrätternas egna fiskaler. Till följd av fiskalskaderns ansvallning ha dylika svårigheter som förut nämnts särskilt framträtt under de sist förflutna åren. Det är därför nödvändigt att tillse, att den ifrågasatta tjänstgöringen av stadsdomare i hovrätt icke ytterligare förvärrar befodringsläget där. En utväg, som härvid ligger nära till hands, är att under den tid en stadsdomare tjänstgör i egenskap av adjungerad ledamot i hovrätten förordna en av hovrättens assessorer till vikarie å stadsdomarbefattningen. Under andra förhållanden än de nu rådande — såsom vid en tillfällig brist på fiskaler med så omfattande praktisk erfarenhet, att de böra komma i fråga för adjunktionstjänstgöring — kan det vara lämpligare att såsom vikarie i rådhusrätten i stället anlita fiskal. Vare sig assessor eller fiskal användes för denna uppgift, är en sådan åtgärd ofta önskvärd även för att bereda hovrättens befattningshavare ökad erfarenhet från dömande verksamhet i särskilt större rådhusrätter.

Enligt domarutredningens uppfattning borde det sålunda, under iakttagande av det anförda, vara möjligt att efter hand i hovrätterna anordna adjunktionstjänstgöring i någon utsträckning även för rådhusrätternas jurister. I de då gällande arbetsordningarna för hovrätterna, vari liksom nu fanns föreskrift om att hovrätt ägde att till adjungerad ledamot förordna innehavare av ordinarie domartjänst i underrätt, föreslog domarutredningen ingen ändring. Liksom dittills borde det ankomma på varje hovrätt att efter framställning pröva, när adjunktion kunde beredas därtill villig rådhusrättsledamot och att, om så erfordrades, hos Kungl. Maj:t hemställa om dennes förordnande. Hovrätterna borde därvid i den omfattning, som med hänsyn till ovan anförda omständigheter funnes möjlig, söka tillmötesgå de framställningar om adjunktionstjänstgöring, som kunde göras. Framställning i saken borde lämpligen göras av vederbörande magistrat, som det i allmänhet tillkomme att besluta om ledighet för ledamot i rådhusrätt och om förordnande av vikarie för honom. Särskilda bestämmelser för reglering av hithörande förhållanden torde icke vara erforderliga.

För förverkligande av önskan om jämställdhet mellan städernas domare och övriga domare vore det enligt domarutredningen av vikt, att även de förra kunde ifrågakomma till förordnanden som revisionssekreterare. Här- om anförde utredningen:

Vad angår förutsättningarna för att dylika förordnanden må kunna meddelas rådhusrättsledamöter bör såsom ovan antytts till en början fordras, att vederbörande haft adjunktion i hovrätt under någon tid. Den därunder vunna erfarenheten angående överrättsprocessen och överrätternas arbetsätt torde nämligen knappast kunna undvaras vid fullgörande av en revisionssekreterares åligganden. Hovrättens omdöme angående vederbörandes skicklighet och lämplighet måste även få avgörande inflytande på frågan, om denne skall kallas till tjänstgöring i justitierevisionen.

Med hänsyn till förseningen av den tidpunkt, då revisionssekreterarförordnande kan meddelas, föreligga redan för närvarande otvivelaktigt stora praktiska svårigheter att bereda sådan tjänstgöring jämväl åt stadsdomare. Då den nya rättegångsordningen kan komma att medföra en minskning av antalet revisionssekreterartjänster, kunna dessa svårigheter framdeles bli större än nu. Läget kommer därjämte att i hög grad bero på hur beföringsgången ordnas såvitt angår längden av revisionssekreterartjänstgöringen. Då domarutredningen förordat en begränsning av nämnda tjänstgöringstid, har även den synpunkten beaktats, att såvitt möjligt plats bör beredas åt stadsdomare, som så önskar, att fullgöra revisionssekreterartjänstgöring.

Slutligen må i detta sammanhang framhållas, att turordningen mellan olika befattningshavare, som ifrågakomma till tjänstgöring som revisionssekreterare, vanligen bestämmes efter en meritberäkning enligt vissa grunder. Såsom i det följande skall närmare beröras, utgår domarutredningen från att tjänstgöring som ledamot i rådhusrätt i allmänhet bör vara principiellt likställd i merithänseende med annan domstolstjänstgöring. I följd härav bör en i rådhusrätt anställd domare, som kompletterat sin utbildning med väl vitsordad tjänstgöring såsom ledamot i hovrätt, kunna ifrågakomma att inträda i justitierevisionen i samma tur som med honom jämnåriga, i statstjänst anställda domare.

I detta sammanhang berörde domarutredningen vissa särskilda frågor av betydelse för möjligheterna till cirkulation mellan rådhusrätterna och övriga domstolar liksom mellan rådhusrätterna inbördes. De *skiljaktigheter i fråga om avlöning*, som förekomme mellan de nu nämnda domstolarna, kunde uppenbarligen ofta försvåra ett eljest önskvärt utbyte av befattningshavare dem emellan. Då städernas domare ej sällan tidigt uppnådde relativt väl avlönade befattningar, kunde det inträffa, att stadsdomare vid adjunktion i hovrätt eller tjänstgöring såsom revisionssekreterare finge vidkännas minskning i sina inkomster. Detta kunde särskilt bliva förhållandet i de fall, då rådhusrätternas befattningshavare hade inkomstbringande uppdrag vid sidan om sin egentliga tjänst, vilka uppdrag vederbörande, om han tjänstgjorde å annan ort, i regel icke kunde sköta. Att bereda stadsdomare ersättning för dylik förlust torde icke kunna ifrågakomma, och det vore därför uppenbart, att dessa i många fall icke ansåge sig kunna fullgöra sådan tjänstgöring, som nyss nämnts. Vad åter anginge de förordnanden i rådhusrätt, som erbjödes åt hovrätternas fiskaler och assessorer, torde i allmänhet tillses, att löneförmånerna ej understege vederbörandes ordinarie inkomst och att därutöver utginge ersättning för vistelse utanför stationeringsorten. För att dessa befattningshavare skulle vara *skyldiga* att mottaga förordnande i rådhusrätt förutsattes, att de därvid bibehölles i sin löneställning.

Beträffande pensionsfrågan har utredningen uttalat följande:

En annan fråga rör beräkningen av det antal tjänstår, som erfordras för full tjänstepension. Enligt en år 1943 vidtagen ändring i allmänna tjänstepensionsreglementet skall på prövning i den ordning Kungl. Maj:t föreskriver bero, om och i vad mån tid, varunder tjänsteman fullgjort arbete eller uppdrag i eller utom statens tjänst, må tillgodoräknas såsom tjänstår, där sådan tillgodoräkning ej må ske enligt vad eljest är stadgat. I motiven till denna bestämmelse pekades särskilt på önskvärdheten av att efter prövning av föreliggande omständigheter kunna medgiva tillgodoräkning av tjänstår, då befattningshavare vid det statliga domstolsväsendet förordnades att tjänstgöra såsom borgmästare eller rådman i stad med egen jurisdiktion. Önskvärt är givetvis att, i den mån detta ej redan är fallet, stadsdomarna vid adjunktion i hovrätt eller vid revisionssekreterarförordnande på motsvarande sätt få tillgodoräkna sig denna tid i pensionsavseende.

I ett särskilt avsnitt har utredningen därefter behandlat *de befodringsprinciper, som böra tillämpas på domarbanan*. Därvid har till särskild behandling upptagits frågan om befodran av stadsdomare till statsavlönad domartjänst. I denna del anför utredningen:

Endast i enstaka undantagsfall torde tillfälle hittills ha erbjudit sig för de till rådhusrätt knutna domarna att övergå till domarbefattningar vid den statliga organisationen. Vid en undersökning av möjligheterna att i vidgad omfattning bereda stadsdomare tillfälle att erhålla domarbefattningar inom domstolsväsendet i övrigt är det till en början av vikt att klarlägga, efter vilka principer tjänstgöring i rådhusrätt skall beräknas såsom merit vid jämförelse med annan domartjänstgöring. Såsom påpekats redan vid behandlingen av frågan om aspirantutbildning i rådhusrätt saknas allmänna regler rörande tillgodoräknande av rådhusrättstjänstgöring i meritavseende. De särskilda bestämmelser, som finnas, reglera till stor del endast i vad mån tjänstgöring som aspirant vid rådhusrätt må jämföras med tingsutbildning. Emellertid må framhållas, att enligt de i arbetsordningarna för hovrätterna intagna kompetensvillkoren för förordnande till extra ordinarie fiskal (tingssekreterare) samt assessor tjänstgöring såsom ledamot i rådhusrätt likställs med övrig efter första fiskalförordnandet fullgjord underrättstjänstgöring, under förutsättning att rådhusrätten består av minst tre lagfarna ledamöter.

I en framställning den 15 december 1943 har styrelsen för Föreningen Sveriges stadsdomare hemställt, att domarutredningen måtte taga under omprövning och framlägga förslag om värdet av stadsdomarmeriter i förhållande till annan domarverksamhet. Från föreningens sida har härvid uttalats, att det i alla de fall, då en formell meritberäkning skall äga rum, såsom en grundregel bör uppställas, att tjänstgöring vid rådhusrätt, organiserad så att minst tre jurister tjänstgöra i domstolen, anses likvärdig med motsvarande tjänstgöring vid de statliga domstolarna.

I de större rådhusrätterna är, som tidigare nämnts, antalet mål i allmänhet mycket stort, varjämte målen där stundom äro omfattande och invecklade. Den erfarenhet, som vinnas av den vid en större rådhusrätt verksamme domaren, är därför betydande. Härtill kommer, att den kollegiala arbetsformen skänker möjlighet till ömsesidigt tankeutbyte i juridiska spörsmål. Vid dessa förhållanden är det naturligt, att tjänstgöring som domare i rådhusrätt i princip icke bör ur meritsynpunkt värderas lägre än dömande verksamhet, utövad vid annan domstol. Såsom framgår av det anförda gäller detta dock i full utsträckning endast i fråga om de större rådhusrätterna. Vid de mindre rådhusrätterna kunna däremot förhållandena delvis gestalta sig annorlunda;

tjänstgöring vid dylik rådhusrätt — även om den består av tre lagfarna ledamöter — kan icke alltid anses jämbördig med annan domartjänstgöring. För tjänstgöringens värde är även domarbefattningens art av betydelse. Särskilt må pekas på det fall där — såsom förekommer i vissa rådhusrätter — ledamot allenast tjänstgör såsom bisittare i rätten och vid sidan om denna befattning fullgör annan funktion i stadens tjänst. Men även eljest kan ifrågasättas, om tjänstgöring som ledamot i varje rådhusrätt, sammansatt av tre lagfarna ledamöter, alltid kan anses ur domarsynpunkt lika kvalificerad som domartjänstgöring i övrigt. Det måste med hänsyn härtill anses vanskligt att — såsom stadsdomarföreningen synes ha förutsatt — uppställa en för alla förhållanden giltig regel angående beräkning av meritvärdet av ledamots-tjänstgöring i rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter.

Vid tillgodoräknande av rådhusrättstjänstgöring såsom merit synes vidare i vissa fall och framför allt vid sökande av högre domarbefattning — t. ex. härads hövdingämbe — vara nödvändigt, att hänsyn toges till huruvida vederbörandes sammanlagda tjänstgöring fyller skäligen krav på allsidighet. Det är sålunda enligt domarutredningens mening icke berättigat, att den som tjänstgjort i rådhusrätt, utan att denna tjänstgöring i tillbörlig omfattning kompletterats genom annan domartjänstgöring, särskilt i överrätt, enbart på grund av tjänstetidens längd skall anses mera meriterad till erhållande av domarbefattning än den som förvärvat en allsidigare praktisk domarerfarenhet. Jämväl av denna anledning är ofta en något friare uppskattning av rådhusrättstjänstgörings meritvärde påkallad än den av stadsdomarföreningen föreslagna.

Med de begränsningar, som framginge av det anförda, borde enligt utredningen i allmänhet icke upprätthållas någon principiell åtskillnad i merit-hänseende mellan tjänstgöring som ledamot i rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter samt annan dömande verksamhet. Oavsett hur en formell meritberäkning utfölle, måste givetvis vederbörandes personliga lämplighet och skicklighet i sista hand bliva avgörande för huruvida en vid rådhusrätt verksam jurist skulle kunna konkurrera med domare tillhörande den statliga domstolsorganisationen om domarbefattningar inom denna. Tydligt vore, att det för att stadsdomare skulle kunna dokumentera sin duglighet vore av stor vikt, att de finge tillfälle att tjänstgöra såsom adjungerade ledamöter i hovrätt och såsom revisionssekreterare. Utredningen fortsätter:

Ett visst hinder mot att rådhusrättsjurister övergå till befattningar inom andra delar av domstolsväsendet utgöres av den vid olika domstolar fast inarbetade befordringsgången. En fast utbildad praxis i detta hänseende finnes såväl inom den statliga domstolsorganisationen som vid de största rådhusrätterna — Stockholm, Göteborg och Malmö — där det är regel, att befattningshavarna efter hand befordras inom den egna rådhusrätten. Det samma gäller även i viss mån övriga rådhusrätter, där assessorsbefattning finnes, ty även där är det vanligt, att rekryteringen till rådmans-tjänsterna sker bland de till rådhusrätten knutna assessorerna. De yngre befattningshavarna i hovrätterna och i sådana rådhusrätter, som nu angivits, anse sig också i viss grad kunna räkna med att i en given turordning komma i fråga för befordran till högre grad. Tydligt är, att om ett större antal stadsdomare skulle befordras till statliga domarbefattningar, detta skulle ytterligare väsentligt förminska befordringsmöjligheterna för befattningsha-

varna inom den statliga domstolsorganisationen. På samma sätt skulle, om hovrättsjurister befordras direkt till rådmansbefattningar vid de nämnda rådhusrätterna, detta för de yngre juristerna där te sig som ett intrång i deras befordringsmöjligheter. Sådana olägenheter av befordran från den ena domarbanan till den andra kunna endast undvikas, om befordringsmöjligheterna i de båda riktningarna ungefär motsvara varandra. Vissa svårigheter i detta avseende möta i följd av sättet för utseendet av stadsdomarna, särskilt rådmännen. I praktiken måste det beträffande båda riktningarna bli mycket sällan, som turordningen brytes på nu angivet sätt. En tillfredsställande lösning av dessa frågor kan tyvärr icke vinnas så länge de helt skilda organisationsgrenarna bibehållas. För motverkande av stadsdomarnas känsla av isolering och därmed för rekryteringen till rådhusrätterna är det emellertid av vikt, att dugande stadsdomare icke uteslutas från möjligheten till befordran på den statliga domarbanan och att deras meriter från rådhusrättstjänstgöringen därvid icke underskattas. En förutsättning härför bör dock vara, att personer tillhörande den statliga domarkarriären i ungefär motsvarande mån vinna slutlig placering inom städernas domstolsväsen.

Efter att ha berört vissa pensionsbestämmelser framhåller domarutredningen att såväl för underlättande av stadsdomares förflyttning till statlig domarbefattning som för underlättande av stadsdomares befordran till befattning vid annan rådhusrätt vore det ett önskemål, att alla städer så ordnade pensionsförhållandena för rådhusrätternas ledamöter, att dessa vid avgång från tjänsten erhöle pensionsförmån, liknande den för statens befattningshavare gällande. Denna fråga vore av så stor betydelse för hävande av rådhusrätternas isolering och de olika befattningarnas närmande till varandra, att de städer, som bibehölle sina rådhusrätter, enligt domarutredningens mening borde uttryckligen anmodas att ägna denna fråga uppmärksamhet i samband med då förestående omarbetningar av arbetsordningarna.

Domarutredningens betänkande blev föremål för remissbehandling i vanlig ordning. De av utredningens förslag, varom är fråga i detta sammanhang, ha icke föranlett några särskilda åtgärder.

Historik m. m.

Såsom kommer att framgå av de nedan återgivna remissyttrandena kunna vanligen frågor, som hava sitt upphov i det förhållandet att i vårt land finnas två olika domarkärer, icke ses skilda från det allmänna spørsmålet om stadsdomstolarnas förstatligande. Beträffande sistnämnda frågas tidigare utveckling har utskottet i sitt utlåtande nr 20 till 1949 års riksdag (s. 3—8) lämnat en översiktlig redogörelse, till vilken utskottet får hänvisa.

I ifrågavarande utlåtande, som avgavs i anledning av väckt motion angående utredning om stadsdomstolarnas förstatligande, erinrade utskottet om att det vid behandlingen av processreformens grunder 1931 förutsattes, att de olägenheter, som ansåges vidlåda stadsjurisdiktionen, skulle kunna av-

hjälpas på annat sätt än genom stadsdomstolarnas omedelbara förstatligande samt att åtgärder i sådant syfte också vidtagits. Utskottet påpekade därvidlag, att utvecklingen gått i den riktningen, att numera domarbefattningarna vid rådhusrätterna besattes med väl, ej sällan högt kvalificerade innehavare samt att en ökad cirkulation mellan statliga och kommunala domstolar kunnat iakttagas. Utskottet, som uttalade sin anslutning till kravet på stadsdomstolarnas förstatligande, ansåg emellertid förutsättningarna för den i motionen begärda utredningen icke vara för handen, innan magistraternas statliga och kommunala bestyr överflyttats på andra organ. Utskottet avstyrkte därför motionen, och riksdagen beslöt att denna icke skulle föranleda någon dess åtgärd.

I de till utskottet i förevarande ärende inkomna remissyttrandena ha berörts två nyligen inträffade befordringsärenden, i vilka den nu behandlade cirkulationsfrågan blivit belyst ur olika synpunkter. I det ena var fråga om befordringsgrunderna vid övergång från stadsdomarbanan till statlig domartjänst, i det andra om befordringsprinciperna i omvända fallet. Utskottet skall i det följande först redogöra för vad som därintinnan förekommit i det förra ärendet.

Såsom sökande vid återbesättande av ett ledigblivet häradshövdingämbete hade ett flertal sökande anmält sig, däribland ett hovrättsråd samt en rådmann i en medelstor stad.

Kungl. Maj:t anbefallde presidenterna i rikets hovrätter att efter samråd med högsta domstolens ordförande avgiva utlåtande i ärendet. Vid sammanträde den 15 november 1949 antecknades beträffande rådmannen, att alla de närvarande — samtliga presidenter med undantag av en — voro ense om att hans tjänstemeriter, omfattande bland annat mera än 5 års borgmästarförordnande i hemstaden, vore goda samt att han vore en skicklig domare. De betänkligheter, som likväl yppades, låge helt på det principiella planet och hade sin grund i det gamla motsatsförhållandet med avseende å statligt och kommunalt anställda domare.

Beträffande denna fråga enade sig vid sammanträdet presidenterna Holger Elliot, Lindhagen, Knut Elliot och Romberg om följande yttrande till vilket de frånvarande, högsta domstolens ordförande och presidenten Wieslander, i huvudsak anslöto sig:

Den dualism inom det svenska domstolsväsendet som består i de två domarkårerna — den statliga och den kommunala — med deras olika förutsättningar i fråga om tillsättning, avlöning och verksamhetsfält framträdde i äldre tid med dess mindre komplicerade förhållanden icke såsom en olägenhet av samma styrka som samma förhållande gör i våra dagar, och dock var dualismen i formellt hänseende kanske mera framträdande då än nu. Ett och annat försök har ju nämligen gjorts för att utjämna motsättningarna. Beträffande utbildningen har man i visst hänseende fått en gemensam utgångspunkt genom kravet på ådagalagd fiskalskompetens, även om principen icke är genomförd över hela linjen — varvid särskilt tänkes på borgmästartjänsterna. Vidare har det i valproceduren uttryckta kommunala inflytandet i visst hänseende modifierats. Några ansatser ha också gjorts att

övervinna de svårigheter för ett överflyttande från den ena staden till den andra eller den ena kåren till den andra kåren, som särskilt de olikartade pensionsförhållandena medföra. Men allt detta är dock endast försök, och på denna väg kan man icke komma fram till någon verklig lösning av de grundläggande principiella och praktiska problem, som kännetecknas av domarvalet i städerna och av de heterogena avlöningsprinciperna. Och den uppfattningen torde numera hålla på att stadga sig att det var ytterst olyckligt att man icke i samband med rättegångsreformens genomförande tog ett verkligt krafttag i ändamål att söka förstatliga hela rättegångsväsendet. Icke minst bland de kommunala myndigheterna själva torde insikten vara allmän om att detta var ett misstag, men en gång måste en lösning i den riktningen tvinga sig fram.

I detta ärende rör det sig om en detaljfråga av det stora problemet, nämligen om en stadsdomares möjlighet att bli överflyttad till statlig tjänst. Att detta tidigare skett i ett eller annat fall är otvivelaktigt men fallen äro mycket fåtaliga och så långt nu kan överblickas ha omständigheterna för varje gång varit så särpräglade, att fallen icke kunna betraktas såsom prejudicerande.

Ett bifall till rådmannens ansökning öppnar däremot utsikter med stora konsekvenser. Här ligga icke några särpräglade omständigheter bakom. Fallet är ytterst allmängiltigt och samma sorts skäl kunna åberopas av nästan varje stadsdomare. Att en rådmän vill komma över i statlig tjänst kan ofta från hans synpunkt te sig naturligt. Vanligen känner han sig stängd i befordran. I det sammanhanget göres gällande, att de högst avlönade stadsdomarbefattningarna nämligen borgmästartjänsterna i stor utsträckning besättas med personer ur den statliga karriären. Rättvisan skulle därför tala för att stadsdomarna beredd compensation genom att få tävla vid tillsättningen av statliga tjänster. Men även andra skäl kunna tänkas bli åberopade. Efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande hör man då och då uttryck för ett visat missnöje från stadsdomarnas sida över de ändrade arbetsförhållandena, bland annat över att rådmännen icke sällan få ett mindre kvalificerat och mindre självständigt arbete än tidigare. Det föreligger alltså anledning att räkna med talrika ansökningar från stadsdomarhåll om erhållande av häradshövdingämbeten, därest fältet nu lämnas öppet.

Stadsdomarnas ovan återgivna resonemang är ingalunda invändningsfritt. Med utgångspunkt från den nya regeln om fiskalskompetens såsom förutsättning för erhållande av assessors- eller rådsmanstjänst, ha vissa omständigheter — särskilt de bättre löner städerna betala och friheten vid rådhusrätterna från de i hovrätterna på fiskals- och assessorsstadiet vanliga förflyttningarna till olika underdomstolar — medfört en stark strömning från hovrätterna till ordinarie tjänst vid rådhusrätterna på det yngre stadiet, en strömning som för vissa hovrätter medfört betydande olägenheter. Med tiden börjar dock kanske vederbörande känna förhållandena inom den egna rådhusrättsmiljön en smula trånga och han börjar också förstå att möjligheterna att komma längre på stadsdomarbanan icke äro de bästa. Under intrycket härav framstår den statliga domarbanan i förklarad ljus med sin tjänstgöring omväxlande i häradsrätt, hovrätt och nedre justitierevisionen och med den egna domsagan såsom slutpunkt. Men den omständigheten att vederbörande numera ångrar det en gång träffade valet medför väl icke i och för sig någon moralisk rätt att få välja om.

Inte heller om man tänker på stadsdomarnas befordringsutsikter ligger saken så enkelt till som det gjorts gällande. Om en stadsdomares möjligheter att komma fram till de allra bäst avlönade befattningarna på stadsdomarbanan äro begränsade genom att personer från den statliga domarkarriären före-

dras, så torde orsaken därtill djupast sett bero på de former, i vilka det kommunalpolitiska inflytandet över tillsättningen tar sig uttryck. Men där-
emot icke i ingripande från statsmakten eller i medveten strävan från den
statliga domarkarriären.

Den tiden ligger icke så långt tillbaka, då städernas myndigheter hands-
kades synnerligen fritt med rekryteringen av städernas rättsväsende. Resul-
tatet kunde ha blivit mycket sämre än det blivit, men det kan inte förnekas
att valet av rådhusrättsledamöter på sina håll lämnade åtskilligt övrigt att
önska. När sedermera strävandet till en rättsskipningens förnyelse trängde
fram också till städernas myndigheter, blev det tydligt att man vid borg-
mästarval måste i högre grad än tidigare beakta kvalitetssynpunkten. I den
mån någon lämplig borgmästarkandidat ej ansågs finnas inom stadens egen
rådhusrätt — och på bedömandet av lämpligheten kunde naturligtvis ibland
ovidkommande synpunkter inverka — måste man uppsöka och i fortsätt-
ningen understödja en kandidat utifrån; att lita enbart på det resultat, an-
sökningsförfarandet gav, var att lämna för mycket åt slumpen. Vid letan-
det efter en kandidat var det ganska naturligt att man ofta vände sig till
den statliga domarkåren. Den erbjöd mera lättillgängligt jämförelsemate-
rial och svårigheterna voro mindre att enas om en kandidat som togs där-
ifrån än om en, som togs från en annan stad. Ofta har man väl också trott
att en person ur den statliga karriären skulle komma att stå friare i förhål-
lande till lokala koteriintressen. Med tiden har utvecklingen fortsatt efter
ungefär samma linjer. Benägenheten att söka kandidater ur den statliga
karriären har väl närmast ökats även om man kan peka på åtskilliga fall
under senare tid, då rådmän befordrats till borgmästare. Men det bör fort-
farande betonas, att tendensen icke beror på någon logisk nödvändighet
eller på någon samlad strävan utifrån utan närmast är ett resultat av de
interna diskussionerna hos de kommunala myndigheterna.

I och för sig kan den angivna utvecklingsgången betraktas såsom önsk-
värd, i det att den nära ansluter sig till vad som antagligen bleve följden,
om rättsväsendet helt förstätligas. I praktiken har den också slagit bättre
ut än man kunnat befara.

Huruvida kompenstationstanken har ett berättigande eller icke beror ju
ytterst på vikten av de intressen, som stå på andra sidan. Dessa utgöras här
av den statliga domarkårens intresse, som sedan århundraden varit knu-
tet till den befordringsgång, där den egna domsagan utgjort slutstenen. Un-
der senare tid har som bekant den tidpunkt, då ordinarie befattning kan
uppnås inom den statliga domarkarriären, blivit allt längre förskjutet upp
i levnadsåren, och extraordinarie-frågan inom den statliga karriären börjar
ta hotande dimensioner. Under sådana förhållanden är naturligtvis en ut-
ökning av de grupper, som stadigvarande kunna beräknas komma i fråga
vid häradshövdingutnämningar, ägnad att väcka betänkligheter.

Mot detta invändes från stadsdomarhall — och härmed kommer man in
på frågans verkliga kärnpunkt — att om en stadsdomare utnämnes till hä-
radshövding, blir ju hans gamla befattning ledig och kan sökas av de från
häradshövdingbefattningen utestängda eller av andra domare från den stat-
liga karriären. Förhållandet mellan de båda kårerna skulle således icke
förryckas. Resonemanget kan låta bestickande men man har förbisett att
fallen icke äro jämförbara.

Ehuru av mindre betydelse förtjänar det först att framhållas, att det
ingalunda är ovanligt att bland statliga domare finna personer, som ställa
sig avvisande mot tanken på en rådhusrättskarriär över huvud för egen
räkning. Skälen härtill kunna vara många, men här skola nämnas ett par
exempel, nämligen dels ovilja mot att låta sig ställas under val och dels de

lotterimässiga utsikterna vilka slags medarbetare man under en överskådlig tid har att räkna med i den trånga kretsen för en rådhusrätt.

Det viktigaste är emellertid att icke någon, som avser att söka sig till rådhusrätt, har någon garanti för att han kommer dit. I den statliga karriären kan var och en, som efter objektiv gallring i flera omgångar blivit godkänd, räkna med att han någorlunda i tur och ordning kommer fram till en sluttjänst. En rådmantjänst — vilket det här närmast är fråga om — kan man icke erhålla utan att man blir upptagen på stadsfullmäktiges förslag, och vidare beror utgången på resultatet av omröstningen. Kungl. Maj:t kan visserligen utnämna en person, som kommit med på förslaget utan att få de flesta rösterna, men det är självklart att särskilda omständigheter måste föreligga för att Kungl. Maj:t förfar på det sättet. Att det föreligger en grundväsentlig skillnad mellan sätten för tillsättning av domare på det statliga och på det kommunala området ligger i öppen dag. Och det innebär icke något klander mot de kommunala myndigheterna utan endast ett konstaterande av huru osäkert det mänskliga omdömet fungerar när det lämnas åt sig självt, om man säger, att ovidkommande synpunkter eller otillräckliga eller missvisande upplysningar ha alldeles för stort spelrum vid upprättande av kommunala förslag på domartjänster. Om det skulle bli vanligt att rådmän finge söka domsaga, skulle således de utslagna domarna från den statliga karriären, som med hänsyn till deras allt mera beskurna gamla befordringsområde såge sig nödsakade att söka gå över på stadsdomartjänster, kunna få kämpa en ganska hård och oviss kamp. Särskilt gäller det om dem, som på en eller annan personlig grund ha svårt att på kort sikt göra sig gällande inför utomstående.

Den sökande rådmannen har åberopat vissa uttalanden i ett statligt betänkande och i en tidskriftsuppsats angående angelägenheten att åstadkomma en utjämning i befordringsnormerna mellan domare i statlig och kommunal tjänst i ändamål att skapa en enhetlig domarkår och häva stadsdomarnas isolering. Med stöd av dessa uttalanden kan det tänkas göras gällande, att förevarande yttrande intar en annan och mot stadsdomarna mera avvog ståndpunkt. Det är då angeläget betona att om slutmålet råder ingen meningsskiljaktighet. Även de, som avgivit detta yttrande, omfatta med den största uppriktighet tanken på en enhetlig domarkår och enhetliga befordrings- och avlöningsprinciper. Men en viss skillnad föreligger otvivelaktigt mellan förevarande yttrande och de av rådmannen åberopade uttalandena. I själva verket är skillnaden dock mera skenbar än verklig. Vid en noggrann genomläsning av de åsyftade uttalandena märker man nämligen att vad där talas om skapandet av enhetlighet är omgärdat med reservationer, vilka uppehålla sig vid de svårigheter, som möta mot vinnande av det önskvärda målet. Dessa svårigheter äro alldeles desamma, som framhållits här, främst domarvalet. Den egentliga skillnaden är egentligen att det i de åberopade uttalandena lämnats öppet huru svårigheterna skola övervinnas, medan i det föreliggande yttrandet mera direkt sagts ut, att man icke kan nå det önskvärda målet på annan väg än genom ett förstatligande av rättsväsendet i den mån det nu ligger under kommunal regi.

Med den nu lämnade framställningen har det icke varit meningen att säga att en stadsdomare *aldrig* skall kunna komma i fråga att bli överflyttad till statlig tjänst. Men meningen är att ett sådant överflyttande skall bero på särskilda omständigheter, varvid bör beaktas att överflyttningen måste vara betingad av förhållanden, som göra att avgörandet icke kan verka prejudicerande. I det nu aktuella fallet föreligga icke sådana omständigheter, som kunna motivera ett undantag, och rådmannen lärer följaktligen icke böra upptagas på förslag.

Det bör slutligen betonas, att ett bifall till rådmannens framställning i förevarande fall, som skulle kunna komma att efterföljas av liknande, knappast kan ske utan att det tages under övervägande, huru man skall gradera tjänstemeriter, som en stadsdomare vill åberopa i konkurrens med en domare i statlig tjänst.

I anslutning till vad i det föregående anförts rörande önskvärdheten att förstatliga städernas rättegångsväsen få vi slutligen hemställa, att åtgärder utan dröjsmål vidtagas i syfte att söka genomföra ett sådant förstatligande. De skäl som tala härför äro väl kända och behöva icke här utvecklas. Sannolikt är vägen fram till målet lång, och svårigheterna att nå ett resultat äro förvisso stora. Desto angelägnare synes oss vara att man ofördröjligen griper sig an med uppgiften.

De, som avgivit detta yttrande, uppförde på förslaget med uteslutande av rådmannen tre hovrättsjurister med hovrättsrådet på främsta rummet. Av annan mening var presidenten Laurin, som för sin del satte rådmannen före hovrättsrådet. Han yttrade därvid:

En verklig lösning av de med dualismen inom domarkåren förenade problemen torde icke kunna nås utan att domstolarna i städerna förstatligas. En sådan reform är emellertid, ehuru även ur andra synpunkter önskvärd, sannolikt mycket avlägsen. Under tiden bör man målmedvetet sträva efter att överbygga de nuvarande svårigheterna.

Tidigare var det mycket ovanligt att någon övergick från den ena domarbanan till den andra. Domaraspiranterna inträdde från början på endera banan och stannade sedan där. På båda sidor betraktades det som obehöriga intrång i förvärvade rättigheter om undantag från denna regel skulle ifrågasättas eller förekomma. Olägenheterna i rekryterings- och befordringsavseende voro uppenbara. Inte minst därför att det också blev en isolering rådhusrätterna inbördes, framträdde dessa olägenheter särskilt på det sättet, att många drogo sig för att söka till rådhusrätt, då de därigenom voro uteslutna från andra befordringsmöjligheter än — kanske mycket ovissa — sådana inom den egna rådhusrätten. Ehuru de som regel bättre avlönings- och tjänstgöringsförhållandena i rådhusrätterna nog avsevärt uppvägde denna isoleringsrisk, blev rekryteringen till rådhusrätterna lidande därav. Det torde å andra sidan också kunna antagas att rådhusrätterna fostrade många domare, vilkas utestängande från konkurrens på den statliga domarbanan icke var till någon fördel för det hela.

På sistone har isoleringen av de olika banorna såtillvida minskats, att statliga domare ofta inträda på olika stadier av rådhusrättskarriären — såsom assessorer, såsom rådmän, såsom borgmästare. Däremot brytes alltså icke stadsdomarnas företrädesrätt då det gäller befordran från assessor till rådmän i de större städerna. Och i den andra riktningen är det alltså icke så att spärren praktiskt taget aldrig brytes; med samma vaksamhet som förut uteslutas de, som en gång inträtt i rådhusrätt, från befordran på den statliga domarbanan. I viss mån betinga dessa spärrar varandra — man vill inte gärna uppge den ena så länge den andra finns — och så länge de kvarstå, så länge kvarstå också de gamla olägenheterna. Visserligen ha också dessa på sistone ytterligare mildrats genom att skillnaden i löner på många håll gjort rådhusrättstjänsterna i ekonomiskt avseende lockande, men det är icke tvivel om att många dugande hovrättsjurister alltså draga sig för att gå till rådhusrätt därför att de riskera att bli fastlåsta och att således deras möjligheter för framtiden minskas. Svårigheterna att vinna befordran utanför rådhusrätten trots benägenhet att besätta borgmästar-tjänsterna med statliga domare leder lätt till en känsla av att arbetet i råd-

husrätt underskattas. Och alltjämt framstår det som en brist ur allmän synpunkt att de i många avseenden skilda erfarenheterna på de olika banorna i så begränsad omfattning kunna tillgodogöras på den andre. Oavsett de enskilda befordringsintressena måste spärrarna mellan banorna vara ur det allmännas synpunkt mycket olyckliga.

Man måste därför enligt min mening gå vidare i strävandena att undanröja dessa spärrar. Om det sker i båda sidor måste invändningarna minska i styrka. Det skall gärna erkännas att en svårighet ligger i de olika tillsättningsprocedurerna, m. a. o. i den frigjordhet från formella tjänstemeriter som präglar den kommunala ordningen. Man kan visserligen enligt min mening icke göra gällande att denna ordning — annat än möjligen i något undantagsfall — lett till ovärdigas befordran; snarare synes ofta möjligheten att oberoende av tjänstår välja en bra kandidat ha framstått som välgörande. Men berörda förhållanden göra, att en garanterad matematisk ömsesidighet aldrig kan uppnås, även om objektivt riktiga värderingsgrunder för meriter kunde uppställas. Statsmakterna ha emellertid fått ökade möjligheter att motverka isoleringstendenserna hos rådhusrätterna själva och ha också begagnat — och böra begagna — dessa möjligheter. Det faktiska resultatet av tillsättningsproceduren i städerna borde redan nu ge statsmakterna gott fog för att, utan kränkning av andras intressen, låta på spärrarna även då det gäller övergång till den statliga domarbanan. För varje steg som tages på den ena sidan blir det lättare att ta ett nytt på den andra. Och många steg ha i själva verket redan tagits på den ena — nästan inga på den andra.

Med det sagda vill jag icke göra gällande att tiden ännu är mogen för att alla stadsdomare skulle erhålla statliga domarbefattningar efter sina tjänstemeriter och att dess meriter därvid alltid skulle likställas med statliga meriter. I sistnämnda avseende måste konstateras att det alltjämt finns kvar såväl rådmans- som borgmästartjänster i mindre rådhusrätter, för vilka en sådan meritvärdering icke är rimlig. Var gränsen här skall dragas kan givetvis vara föremål för olika meningar, men det är enligt min mening uppenbart att i varje fall för en mängd rådhusrättstjänster det formella meritvärdet bör i och för sig likställas med andra domarmeriter. Därför är icke givet att ens i de fall, då man enligt dessa grunder kommer till längre tjänstemeriter för en stadsdomare än för en statlig domare, den förre alltid bör slå ut den senare i konkurrens om en statlig domarbefattning. Särskild hänsyn måste här tagas till vederbörandes personliga lämplighet för den sökta tjänsten, ehuru detta tyvärr eljest icke kan ske i den omfattning som vore önskvärd, och vidare påkallas måhända tills vidare en viss återhållsamhet av ovan berörda strävanden efter ömsesidighet vid befordran mellan de båda domarbanorna. På grund härav kan det sålunda göras gällande, att man bör fordra speciellt goda skäl för övergång till den statliga domarbanan, då det gäller ledamot av en sådan rådhusrätt, vid vilken från början och alltigenom rekryteringen ännu sker utan möjlighet för utomstående att konkurrera, således särskilt rådhusrätterna i Stockholm och Göteborg. Denna senare reservation är dock tvivelaktig, då det knappast är rationellt att låta en viss persons möjligheter till befordran uteslutas av sådana omständigheter. Skall man över huvud anlägga kompensationspunkter, bör man väl se det mera i stort. I varje fall borde det emellertid redan nu finnas goda förutsättningar att bryta med de gamla föreställningssätten, då fråga är om ledamöter i de medelstora rådhusrätter, vid vilka assessorstjänsterna nu rekryteras med assessorer eller äldre fiskaler i hovrätt — även om assessorerna ännu regelmässigt utan konkurrens utifrån befordras till rådmän — liksom i fråga om många på samma sätt re-

krysterade rådmanstjänster i städer utan assessorer. Det är givetvis önskvärt att sådana jurister skaffa sig tjänstgöring som revisionssekreterare och, om de icke redan haft det, adjunktion i hovrätt, men ofta kunna deras egna önskemål därom icke tillgodoses.

Farhågorna för att alltför många rådhusrättsjurister skulle söka härads- hövdingetjänster, om spärrens lossas, äro enligt min uppfattning överdrivna. I varje fall för närvarande, och troligen under en lång tid framåt torde ekonomiska och personliga faktorer föranleda att dessa fall i praktiken skulle bli mycket få. Även tillmötesgående av några få fall skulle emellertid ha stor betydelse för motverkande av stadsdomarnas nuvarande känsla av diskriminering och isolering.

Även med det betraktelsesätt, jag här sökt utveckla, kan det nog vara föremål för viss tvekan, huruvida rådmannen i detta fall bör sättas i första eller andra rummet. Skillnaden i meriter mellan honom och hovrättsrådet, vare sig man räknar från dagen för hovrättstjänstgöringens början eller sammanlägger meriterna från första fiskalsförordnandet, är nämligen endast omkring ett år. Jag vill emellertid sätta rådmannen främst. Hans tjänstgöring som rådmän i nära 6 år och t. f. borgmästare i över 5 år i en stor stad med förhållandevis ovanligt få rådhusrättsjurister måste uppenbarligen formellt och sakligt vara icke mindre värda än vanliga statliga domarmeriter. I själva verket torde en sådan tjänstgöring göra honom alldeles speciellt skickad för ett häradshövdingämbete. Det har också vitsordats att han är en mycket dugande kraft. Det synes mig knappast rimligt att en man med sådana meriter och förutsättningar skulle, endast därför att han för tio år sedan valt att arbeta i en rådhusrätt i stället för att fortsätta i hovrätt eller på landet, vara avstängd från att i konkurrens med avsevärt yngre kamrater få ett häradshövdingämbete, som han eftersträvar och i och för sig väl är värd. Och har verkligen staten anledning att avskära sig från möjligheten att till denna svärbesatta och avlägsna domsaga förvärva en särskilt dugande kraft, endast därför att vederbörande belastas av tjänstgöring i rådhusrätt och att domarbanorna skola hållas i sär? Ytterligare kan tilläggas, om nu ett sådant skäl må åberopas, att det väl är mycket troligt att den tjänst rådmannen nu innehar kommer att besättas med en hovrätts-assessor om han befordras.

I anledning av presidenternas yttrande ingav Föreningen Sveriges stadsdomare en den 6 december 1949 dagtecknad skrivelse till statsrådet och chefen för justitiedepartementet. Däri anfördes:

I presidenternas utlåtande har till diskussion upptagits frågan rörande de verkningar, som befordran av stadsdomare till statlig domartjänst skulle medföra för den statliga domarkarriären samt frågan om stadsdomarnas *moraliska* rätt att söka och erhålla statlig domarbefattning. Däremot synes vid diskussionen frågans rättsliga innebörd hava helt lämnats åsido. Enligt styrelsens mening är dock den uppkomna frågan först och främst ett rättsligt spörsmål av synnerligen viktig art och av vitalt allmänt intresse.

Jämlikt 28 § regeringsformen skall vid alla befordringar avseende fästas endast å de sökandes förtjänst och skicklighet. Styrelsen hävdar gentemot presidenternas majoritet att denna grundlagsregel skall gälla även i de fall, då stadsdomare söka statlig domartjänst. Det kan erinras, att enligt lagen om val av borgmästare och lagfaren rådmän motsvarande regel gäller för hovrätt vid upprättande av förslag till borgmästar- och rådmanstjänst. Såvitt styrelsen har sig bekant, torde hovrätterna vid upprättande av förslag till dylika tjänster hittills hava tagit hänsyn allenast till förtjänst och

skicklighet och icke till huruvida sökandena varit stadsdomare eller statliga domare. Att under sådana förhållanden nu göra gällande, att stadsdomare i princip icke få ifrågakomma till statlig domartjänst är icke rimligt. Styrelsen finner den grundlagsfästa principen om befordran efter förtjänst och skicklighet vara så självklar och allmängiltig, att styrelsen ej finner erforderligt att inför herr statsrådet närmare utveckla sina synpunkter i denna del.

Då den förevarande frågan i presidenternas utlåtande behandlats utslutande med hänsyn till de praktiska konsekvenserna och till de skilda domarkårernas intressesynpunkter, finner styrelsen nödvändigt att i korthet även ingå härpå.

I utlåtandet har gjorts gällande att, om stadsdomarna erhöle tillfälle att fritt konkurrera om häradshövdingämbeten, man finge räkna med talrika ansökningar från stadsdomarhåll till dylika ämbeten och att en sådan fri konkurrens skulle väcka betänkligheter med hänsyn till den statliga domarkårens intressen. De farhågor, som i detta hänseende åberopats, torde såsom president Laurin framhållit vara överdrivna. Härvid bör till en början framhållas, att, såsom jämväl uttalats i utlåtandet, befordran till häradshövding i regel sker först, då vederbörande uppnått en ganska hög levnadsålder, och att stadsdomare, som under sådana förhållanden skall kunna med framgång konkurrera, nått sådan position och ekonomisk ställning, att häradshövdingämbete endast i undantagsfall framstår såsom lockande. Med hänsyn härtill torde någon konkurrens av betydelse från stadsdomarhåll över huvud taget icke kunna förväntas. Konkurrensen torde inskränka sig till de fall, då en stadsdomare av ett eller annat personligt skäl önskar utbyta sin kommunala domartjänst mot häradshövdingbefattning. I detta sammanhang torde även böra framhållas, att det ur samhällsnyttans synpunkt måste vara av stor vikt, att den domarerfarenhet, som förvärvats under verksamhet såsom stadsdomare, kan tillgodogöras hela domstolsväsendet. Ett upprätthållande av principen om likställighet mellan domarkåren torde även underlätta rekryteringen av stadsdomarbefattningarna och bidra till att bryta stadsdomstolarnas isolering.

Skall frågan bedömas ur ren intressesynpunkt, kräver enkel rättvisa, att karriären inom stadsdomstolarna förbehålles stadsdomarna och att sålunda statliga domare oberoende av skicklighet och förtjänst icke annat än under särskilda omständigheter, som ej verka prejudicerande, uppsättas på förslag till stadsdomartjänst. I själva verket torde den av styrelsen hävdade fria konkurrensen, om man ser saken ur krassa intressesynpunkter, medföra större nackdelar för stadsdomarkåren än för befattningshavarna inom den statliga domarkarriären. Det behöver blott beträffande nu i tjänst varande borgmästare erinras, att, såvitt framgår av en hastig överblick, från den statliga domarkarriären komma, av de 37 borgmästare, som utnämnts under åren 1929—1949, 19 eller omkring 51 %, av de 24, som utnämnts under åren 1939—1949, 14 eller omkring 58 %, och av de 10, som utnämnts under åren 1945—1949, 7 eller sålunda 70 %. Därtill kommer, att det regelmässigt är borgmästartjänsterna i de större och medelstora städerna, som innehavas av personer från den statliga domarkarriären. Endast en av de nuvarande häradshövdingarna i riket är förutvarande stadsdomare, och detta utgör ett undantagsfall, som hade sina alldeles särskilda skäl.

Kungl. Maj:t utnämnde den 9 december 1949 hovrättsrådet till det sökta häradshövdingämbetet.

I anledning av vad som förevarit i ifrågavarande befordringsärende framställde herr Rylander vid *innevarande riksdag* den 17 januari 1950 i andra

kammaren en interpellation, vari han till statsrådet och chefen för justitiedepartementet riktade följade två frågor: 1) Vilken uppfattning har herr statsrådet i frågan om kommunalt anställda domare böra komma i fråga vid besättande av statlig domartjänst? 2) Anser herr statsrådet — om på sätt majoriteten av hovrättspresidenterna uttalat stadsdomare endast undantagsvis skulle anses böra komma i fråga vid besättande av statlig domarbefattning — att vid hovrätts upprättande av förslag enligt 3 § lagen om val av borgmästare och rådman motsvarande grundsatser skola tillämpas, så att statligt anställda domare icke böra ifrågakomma till sådan befattning, om icke särskilda skäl föreligga, som kunna motivera ett undantag och göra, att förslaget icke kan verka prejudicerande?

Interpellationen har ännu icke besvarats.

Den av interpellanten i andra frågan upptagna principen har sedermera aktualiserats i det andra befordringsärendet, vilket beröres i motionen och även i ett av de till utskottet inkomna yttrandena.

Sedan Stockholms magistrat den 2 januari 1950 ledigförklarar två *vika-riatslöneförordnanden såsom rådman i Stockholm* anmälde sig inom föreskriven tid såsom sökande till förordnandena en revisionssekreterare samt tre assessorer vid Stockholms rådhusrätt. Magistraten avgav till Svea hovrätt yttrande i ärendet, varvid bl. a. uttalades följande.

Det förhållandet att en av sökandena till ifrågavarande stadsdomarförordnanden tillhör den statliga domarkären synes magistraten böra föranleda till vissa principiella överväganden med beaktande av innehållet i yttrandet, som den 15 november 1949 avgivits av rikets hovrättspresidenter i anledning av att en stadsdomare sökt härads hövdingämbete. Magistraten vill i detta sammanhang jämväl hänvisa till innehållet i den av styrelsen för Föreningen Sveriges stadsdomare avgivna skrivelsen, som ovan återgivits (s. 16—17).

Magistraten biträder helt den uppfattning, som på olika håll kommit till uttryck i uttalanden av innehållet att vid befordringar inom det svenska domstolsväsendet avseende endast borde fästas vid de sökandes förtjänst och skicklighet samt att den rådande dualismen med två domarkärer — en statlig och en kommunal — är ytterst otillfredsställande och snarast borde undanröjas genom ett förstatligande av hela rättegångsväsendet.

Emellertid har hovrättspresidenternas majoritet, utgående från det beklagliga förhållandet att nämnda dualism alltjämt är rådande, låtit sitt yttrande utmynna i det principuttalandet att stadsdomares överflyttande till statlig tjänst icke bör förekomma annat än i undantagsfall, då särskilda omständigheter motivera sådan överflyttning och då densamma är betingad av förhållanden, som göra att avgörandet icke kan verka prejudicerande. Sedan Kungl. Maj:t vid sitt beslut i utnämningsärendet rörande omförmälda härads hövdingämbete till innehavare av detta ämbete utnämnt den av presidenternas majoritet förordade sökanden, måste det antagas att statsmakterna godtagit majoritetens principuttalanden såsom vägledande i befordringsfrågor inom domstolsväsendet. Den sålunda fastslagna principen måste givetvis äga giltighet även i fråga om överflyttning av statlig domare till stadsdomartjänst. En motsatt uppfattning i sistberörda hänseende skulle uppenbarligen i sin tillämpning kunna leda till synnerligen otillfredsställande resultat och till uppenbara orättvisor i befordringsärenden rörande domartjänster.

I det nu förevarande ärendet kan enligt magistratens mening avgörande icke träffas med bortseende från det faktiska läge, i vilket befordringsfrågor av ifrågavarande slag enligt vad nu angivits befinna sig. Den princip, som för närvarande synes gälla i fråga om överflyttning av stadsdomare till statlig domartjänst, bör sålunda i förevarande fall äga motsvarande tillämpning.

Det torde icke heller föreligga några särskilda omständigheter av beskaffenhet att föranleda att föreliggande fall betraktas såsom ett undantagsfall, i vilket ett avsteg från principen tillfälligtvis borde ske detta så mycket mindre som det här endast är fråga om förordnanden för begränsad tid. Då det gäller dylika förordnanden synes det i förhandenvarande läge kunna med än starkare skäl hävdas, att överflyttning från den ena domarkåren till den andra bör undvikas, om icke särskilda förhållanden framtvunga sådan överflyttning. Det torde för övrigt vara obestriddigt, att en överflyttning i ett fall av det slag, varom nu är fråga, lätt kan få prejudicerande verkan med avseende å icke endast tillfälliga förordnanden utan även utnämningar till ordinarie tjänster.

Magistraten anser sig slutligen icke böra underlåta att framhålla, att vissa farhågor uttalats om avsevärt minskat intresse bland de yngre befattningshavarna för fortsatt tjänstgöring inom rådhusrätten ävensom om minskade möjligheter till nyrekrytering av rådhusrättens domarpersonal, därest föreliggande ärende kommer att avgöras i en beträffande befordringsgången för verkets egna befattningshavare ogynnsam riktning.

Vid bedömning av värdet av sökandenas tjänstemeriter fann magistraten revisionssekreteraren vara sina modsökande överlägsen. Med hänsyn till vad i det föregående anförts ansåg sig magistraten likväl böra förorda de båda assessorer, vilka voro i turordning inom rådhusrätten placerade främst bland de sökande, till erhållande av ifrågavarande förordnanden.

I en av tre ledamöter av magistraten biträdd reservation yttrades bl. a. följande:

Om än särskilda synpunkter kunna anläggas å avgörandet av förevarande ärende, kan man dock knappast undgå att därvid fatta ståndpunkt i en del mera allmängiltiga principspörsmål som av hovrättspresidenterna ställts under debatt. Det viktigaste av dessa spörsmål synes vara frågan, huruvida den ena eller den andra domarkårens intresse av en god och för den enskilde befattningshavaren överskådlig befordringsgång inom domarkarriären är ett faktum till vilket hänsyn bör tagas, då det gäller att avgöra vilken av två sökande — den ene statsanställd och den andre i kommunal tjänst — som skall givas företräde. Jag har mig väl bekant att det, på grund av innehållet i det yttrande som avgivits av presidentkollegiets majoritet, bland Stockholms rådhusrätts domarpersonal kommit att råda en utbredd uppfattning, att konsekvensen fordrar att stadsdomarna slå vakt om sina intressen på samma sätt som för de statsanställda domarnas del kommit att ske i sistnämnda yttrande. Emellertid kan jag — som i likhet med presidentkollegiet beklagar det svenska domstolsväsendets kategoriklyvning — icke finna det riktigt att dylika intressen skola tillmätas en sådan betydelse. Enligt min mening skola sökandenas förtjänst och skicklighet vara de enda omständigheter som påverka avgörandet i en fråga om en domare av den ena kategorien skall erhålla företräde framför en av den andra kategorien.

Det har av presidentkollegiets majoritet antytts att svårigheter skulle råda, då det gällde att gradera tjänstemeriter som en stadsdomare ville åberopa i konkurrens med en domare i statlig tjänst. Enligt min mening före-

ligga emellertid icke sådana svårigheter vid jämförelse mellan en statsanställd domare och en domare vid Stockholms rådhusrätt. Vid denna rådhusrätt med dess väl utbildade karriärsystem tillämpas nämligen, liksom i den statliga domarkarriären, en sträng och objektiv gallring. Härtill kommer att målsfrekvensen samt målens omfattning och svårighetsgrad vid denna landets största underdomstol äro sådana att tjänstgöringen vid domstolen med nödvändighet måste skänka sina utövare rika, mångsidiga och tungt vägande erfarenheter. Den beklagliga omständigheten att beföringsgången inom rådhusrätten är starkt fördröjd bör, enligt min mening, icke i och för sig få verka till nackdel för en domare vid rådhusrätten, då hans meriter jämföras med en konkurrerande statsdomares meriter. Jag är av den uppfattningen att, då det gäller en sådan jämförelse, domartjänstgöring skall vägas mot domartjänstgöring och avgörande vikt fästas vid längden av väl vitsordad sådan tjänstgöring. Därvid får icke allt för stor betydelse tillmätas frågan huruvida tjänstgöringen för en domare vid rådhusrätten skett i rådmansställning eller å assessorstjänst. Till viss del är nämligen frågan om skillnaden mellan en rådmän och en assessor i detta verk en ren lönefråga, och man kan ej bortse ifrån att assessorerna vid Stockholms rådhusrätt hava minst lika omfattande och kvalificerade domargöromål som rådmän i de flesta av rikets övriga städer. Även om tjänstgöring i hovrätt och nedre justitierevisionen ur meritvärdesynpunkt sett äga en betydande tyngd, får man sålunda ej bortse från det stora värdet av tjänstgöringen vid Stockholms rådhusrätt.

Vid en tillämpning av de angivna synpunkterna, då det gällde att bedöma värdet av sökandenas meriter i det föreliggande fallet, funno reservanterna efter noggrann prövning revisionssekreteraren vara sina konkurrenter överlägsen, varför denne jämte en annan av de sökande förordades till förordnandena.

Svea hovrätt lämnade den 15 februari 1950 revisionssekreteraren det ena rådmansförordnandet. Från detta beslut var en ledamot av hovrätten skiljaktig, i det han ville föreslå två rådhusrättsassessorer till erhållande av förordnandena.

Sedan förordnandet för revisionssekreteraren genom besvär av en av de sökande stadsdomarna dragits under Kungl. Maj:ts prövning, beslöt Kungl. Maj:t den 31 mars 1950 lämna besvären utan bifall.

Yttranden.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande över motionen från nedre justitierevisionen, Svea hovrätt, hovrätten över Skåne och Blekinge samt Stockholms rådhusrätt, varjämte tillfälle beretts Sveriges juristförbund, revisionssekreterarföreningen, Föreningen Sveriges hovrättsdomare, Föreningens Sveriges häradshövdingar och Föreningen Sveriges stadsdomare samt Svenska stadsförbundet att inkomma med yttrande. Yttranden ha avgivits av samtliga nämnda myndigheter och sammanslutningar utom av hovrättsdomarföreningen, som ansett sig under angivna omständigheter böra avstå att begagna det lämnade tillfället att yttra sig i ärendet.

De av domarutredningen framlagda förslagen, som motionären närmast äsyftar, avse att åstadkomma en tillfällig cirkulation mellan

de statliga domstolarna och stadsdomstolarna. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anser i likhet med motionären det vara av allmänt intresse att en ökad cirkulation av befattningshavare mellan de statliga domstolarna och stadsdomstolarna kommer till stånd. En tillfredsställande lösning av hithörande frågor torde visserligen icke kunna erhållas förrän i samband med ett förstatligande av hela domstolsväsendet. Emellertid funnes redan nu möjligheter att i viss utsträckning bereda möjlighet för stadsdomare till tjänstgöring av tillfällig art vid statliga domstolar, främst då ledamotstjänstgöring i hovrätt. Hovrätten hade för sin del intet att erinra mot att rådhusrättsjurister erhålla tillfälle till sådan tjänstgöring. Såsom domarutredningen föreslagit borde det emellertid liksom hittills ankomma på varje hovrätt att efter framställning pröva, när adjunktion kunde beredas därtill villig rådhusrättsledamot. Hovrätten ville upplysa att under senare år ett flertal rådhusrättsjurister tjänstgjort såsom adjungerade ledamöter i hovrätten såväl utan som i samband med tjänstebyte.

För att de yngre hovrättsjuristernas adjunktionsmöjligheter icke skulle alltför mycket försämrats borde, såsom även domarutredningen föreslagit, i regel ställas som villkor för stadsdomares tjänstgöring i hovrätt att ett tjänstebyte komme till stånd, lämpligen mellan assessorer i hovrätt och rådmän respektive assessorer i rådhusrätt. Därest hovrätten icke hade tillgång till lämpliga fiskaler, vilka kunde ifrågakomma för adjunktionstjänstgöring borde adjunktion kunna ske utan tjänstebyte. Adjunktionstjänstgöringen borde på av domarutredningen anförda skäl utsträckas över en ej alltför ringa tidrymd, förslagsvis 4--6 månader.

I tillstyrkande riktning har även *Stockholms rådhusrätt* uttalat sig. Rådhusrätten framhåller, att motionen berörde ett område av stor vikt för landets domarkår och särskilt för städernas domare. Men frågan rörde icke enbart en enskild kårs angelägenheter utan hade betydelse även för rekryteringen till de skilda domstolarna och därmed för rättsväsendet i dess helhet. Rådhusrätten erinrar vidare om de två befordringsärenden, för vilka utskottet i det föregående redogjort. Genom dessa hade frågan huruvida grundlagens bestämmelse om förtjänst och skicklighet skulle vara ensam avgörande även då det gällde tillsättande av domare ställts under diskussion samt blivit principiellt belyst. Vad som förekommit i befordringsärendena visade enligt rådhusrättens förmenande att åtgärder måste vidtagas för att söka avveckla den dualism som förelåge mellan den statliga domarkåren och stadsdomarkåren. Varje initiativ i frågan hälsades av rådhusrätten med glädje, och rådhusrätten delade helt den nu ifrågavarande motionens syfte samt biträdde den hemställan, uti vilken motionen utmynnade. Tyvärr vore dock de åtgärder som 1943 års domarutredning föreslagit rörande stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet rätt vagt angivna, och ytterligare utredning med konkreta förslag, bland annat beträffande de ekonomiska frågorna, syntes erforderlig.

Föreningen Sveriges stadsdomare uttalar sin anslutning till motionens syfte samt biträder helt vad *Stockholms rådhusrätt* i sitt yttrande anför.

Efter att ha erinrat om att enighet numera rådde om att rådhusrätterna borde förstatligas samt om att det endast vore om tidpunkten för reformens genomförande man ännu tvistade, har *Svenska stadsförbundet*, som för sin del i en till Kungl. Maj:t den 29 juni 1946 ingiven framställning klart sagt ifrån att förberedelserna för reformens genomförande snarast borde igångsättas, uttalat att öppnandet av möjlighet för stadsdomare att tjänstgöra vid det statliga domstolväsendet kunde betraktas såsom ett led i dessa förberedelser. Sedan stadsdomstolarna förstatligats, saknades nämligen varje anledning att upprätthålla någon skillnad mellan deras och övriga allmänna domstolars personalkadrer. Av dessa skäl men även för att såsom motionären anført bereda nu tjänstgörande stadsdomare större möjligheter att vinna befordran hos annan rådhusrätt tillstyrkte förbundet bifall till motionen i vad den avsåge åtgärder för att bereda ökade möjligheter till cirkulation av befattningshavare mellan de statliga domstolarna och stadsdomstolarna.

Sveriges juristförbund tillstyrker att åtgärder vidtagas i det av motionären angivna syftet. Förbundet instämmer i de allmänna synpunkter, som denne anført rörande värdet av en ökad personalcirkulation mellan stadsdomstolarna och de statliga domstolarna. Motionären hade huvudsakligen tagit upp frågan om en sådan cirkulation av mera tillfälligt slag i form av tjänstebyten mellan befattningshavare tillhörande de olika domstolskarriärerna eller annan liknande tillfällig tjänstgöring inom annan domstol än den egna. Vad anginge frågan om tillfällig tjänstgöring av stadsdomare i hovrätt och nedre justitierevisionen syntes det i motionen anvisade förslaget att anordna tjänstebyten vara en framkomlig väg. Emellertid hade varken i motionen eller i 1943 års domarutrednings betänkande, till vilket motionären hänvisar, närmare utretts, huru dessa utbyten praktiskt skulle ordnas. Förbundet har därefter i sitt yttrande lämnat några antydningar om dessa praktiska problem.

Det torde få förutsättas att Kungl. Maj:t i cirkulär till hovrätterna ålägger dessa att årligen undersöka, huruvida intresse förefinnes för ett utbyte av befattningshavare mellan hovrätten och de inom hovrättens domkrets belägna rådhusrätterna. För att sådana tjänstebyten skola kunna genomföras måste givetvis ett ömsesidigt intresse för saken förefinnas hos domstolarna och ett ytterligare villkor måste vara att de befattningshavare, som skola uppehålla varandras tjänster, äro villiga härtill. Det bör sålunda icke få förekomma, att befattningshavare inom den statliga domarbanan endast i syfte att bereda rådhusrättsdomare tillfälle till adjunktion mot sitt bestridande av hovrätten ålägges att uppehålla rådhusrättstjänst. Tjänstebytena böra vidare så anordnas, att de icke medföra försenad befordran för de bytande befattningshavarna. Denna synpunkt torde ha praktisk betydelse huvudsakligen för den statliga domarbanan, där den innebär att ett utbyte hör avse rådhusrättsjurist, å ena, samt hovrättsråd eller hovrättsassessor men icke i tur till adjunktion stående fiskal, å andra sidan. Om emellertid — såsom dock endast mera sällan kan antagas vara fallet — hovrätt vid något tillfälle skulle sakna lämpliga adjunkter bland sina egna befattningshavare, kan den uppenbarligen adjungera rådhusrättsdomare. I dylika fall är ej fråga om utbyte av tjänstemän, och vad ovan sagts har därför här ej samma giltighet.

Förbundet vill i detta sammanhang förorda, att man undersöker huruvida det är möjligt att — utan att ovan angivna principer för tjänstebyten åsidosättas — i sådana fall, då hovrättsting hålles i en stad med rådhusrätt, för tillfällig förstärkning av hovrätten låta någon rådhusrättsledamot från orten adjungeras och deltaga i handläggningen av sådana mål, vilka icke i första instans avdömts av dennes egen domstol.

En mera skeptisk hållning till möjligheterna att genomföra de av motionären äskade åtgärderna intages av *Svea hovrätt*. Efter att ha sammanfattningsvis redogjort för domarutredningens förslag uttalar hovrätten att dessa utredningens förslag och önskemål i viss utsträckning redan tillgodosetts genom de bestämmelser som nu gälla. Sålunda hade i arbetsordningen för rikets hovrätter tjänstgöring som avlönad befattningshavare vid sådan rådhusrätt, i vilken finnas förutom borgmästaren minst två ledamöter, som skola vara lagfarna, likstälts med tingstjänstgöring såsom villkor för förordnande till extra fiskal i hovrätt. Hovrätten erinrar vidare om de ovan återgivna stadgandena i 4 § kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser ang. rådhusrätt och magistrat samt i 65 § arbetsordningen för rikets hovrätter. Något hinder för Kungl. Maj:t att utnämna stadsdomare till befattning vid det statliga domstolsväsendet mötte icke.

Hovrätten skildrar härefter de nuvarande förhållandena i här aktuella hänseenden.

Vid rådhusrätter med minst tre lagfarna ledamöter nyanställas huvudsakligen jurister, som efter genomgången tingsutbildning och efter aspiranttjänstgöring vid hovrätt av hovrätten funnits lämpliga för fortsatt tjänstgöring å domarbanan och erhållit fiskalsförordnande. I viss utsträckning ha statsdomare tjänstgjort såsom adjungerade ledamöter i hovrätt. Fiskaler och e. o. assessorer i hovrätt ha erhållit vikariatsförordnanden i rådhusrätt, och i enstaka fall har stadsdomare av Kungl. Maj:t utnämnts till ordinarie domare i statstjänst.

Vid bedömandet av frågan i vad mån ytterligare åtgärder i motionens syfte krävdes, borde enligt hovrätten beaktas, vad departementschefen i direktiven för domarutredningen uttryckligen framhållit, att endast sådana åtgärder skulle övervägas, som gagnade det allmännas intresse att erhålla goda domare. Från denna synpunkt syntes tveksamt, om vad domarutredningen anført om betydelsen av att domare, som erhöle befattning vid rådhusrätt, ägde möjlighet att tjänstgöra vid andra domstolar, även efter numera inträffade, i flera avseenden ändrade förhållanden alltjämt ägde samma giltighet. Härom har hovrätten anført följande:

Det torde till eu början icke kunna råda något tvivel om att efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande värdet av ett dylikt tjänstgöringsbyte mellan stats- och stadsdomstolarna, från utbildningssynpunkt sett, är mindre än förr. Liksom tidigare torde alltjämt lantdomartjänstgöring, d. v. s. tjänstgöring som ensam lagfaren domare i häradsrätt, erbjuda den mest allsidiga utbildningen. På en sådan domare, som ensam har att bära ett betydande ansvar, ankommer att handlägga och avgöra mål och ärenden av de mest skiftande slag, och under sitt arbete kommer han i direkt personlig kontakt med den rättssökande allmänheten på ett helt annat sätt än domare i kolle-

giala domstolar. Vidgad möjlighet för stadsdomare att fungera som ordförande i häradsrätt ifrågasättes dock icke, utan den tjänstgöring vid andra domstolar, som av domarutredningen åsyftas, är endast avsedd att äga rum i hovrätt och i revisionen. Tjänstgöringen som ledamot i sådan rådhusrätt, varom här är fråga, är emellertid i stort sett likartad med den som ankommer på ledamot i hovrätt. Visserligen avgöras i hovrätt mål i viss utsträckning på handlingarna, d. v. s. utan huvudförhandling, men det värde för domarutbildningen, som det därav föranledda kravet på förmåga att föredraga, uppsätta promemorior och förslag till rubriker och domar förut otvivelaktigt medförde, har numera väsentligt minskats. Föredragningen ankommer för övrigt icke på ledamöterna utan på fiskalerna, och uppsättandet av rubriker till utslag är ej av annan art i hovrätt än i rådhusrätt. Detta medför i sin tur att det numera icke är adjunktionen utan fiskalstjänstgöringen som i detta hänseende kvalificerar för tjänstgöring som revisionssekreterare, av vilken befattningshavare alltfjämt kräves förmåga av föredragning.

Vad nu sagts om ledamotstjänstgöringens likartade beskaffenhet i hovrätt och i rådhusrätt gör sig alldeles särskilt gällande beträffande de stora rådhusrätterna, men även i fråga om de mindre medföra de angivna ändrade förhållandena att värdet av det föreslagna utbytet av ledamöter är mindre än domarutredningen och motionären antagit.

Trots processförändringsens enhetliga utformning i rådhusrätt och hovrätt, måste emellertid stadsdomares tjänstgöring i andra instansen bland annat med hänsyn till målens i denna instans genomsnittligt svårare beskaffenhet alltid vara ägnad att giva vidgad erfarenhet och bör därför möjliggöras i den mån det kan ske utan avsevärda olägenheter. Det bör emellertid framhållas att det från synpunkten av det allmänna intresse att erhålla goda domare är av minst lika vikt att stadsdomare i större utsträckning än nu sker anlitas för lagstiftnings- och liknande uppgifter.

Domarutredningen framhåller även vissa svårigheter som möta vid genomförandet av dess förslag. Såsom utredningen påpekar, äro de tillfällen till adjunktion som erbjuda sig i hovrätterna begränsade, och svårigheter ha yppats att inom skälig tid bereda sådan tjänstgöring åt hovrättens egna fiskaler. Det är uppenbart att dessa svårigheter skulle bli än större, därest såsom av utredningen på anförda skäl föreslås stadsdomares adjunktion i hovrätt utsträcker »över en ej alltför kort tidrymd». Såsom utredningen framhåller är det nödvändigt att tillse, att dylik adjunktion av stadsdomare icke ytterligare förvärrar befodringsläget i hovrätten. Då utredningen såsom en utväg härvid föreslår, att en e. o. hovrättsledamot skall förordnas till vikarie å stadsdomarbefattningen i fråga, synes utredningen emellertid förutsätta att denne skall vara skyldig mottaga sådant förordnande. Härmed vinnes visserligen en, men dock icke tillfredsställande lösning av nämnda svårighet. Den skyldighet, som enligt 68 § arbetsordningen redan nu åligger hovrätternas icke ordinarie jurister, att i viss utsträckning mottaga förordnanden å domartjänst i andra domstolar, är nämligen en av anledningarna till att dessa jurister söka sig till rådhusstjänst eller tjänst i annan juridisk verksamhet, och den medför även att unga jurister i många fall avskräckas från att söka inträde i hovrätt. Det är därför uppenbart att den föreslagna utvägen är ägnad att ytterligare försvåra hovrätternas rekrytering.

Föreningen *Sveriges häradshövdingar* har inledningsvis såsom sin mening uttalat, att föreningen i princip anslöte sig såväl till vad domarutredningen i av motionen berörda avseende föreslagit som ock de grunder. utredningen till stöd därför åberopat. Emellertid ställde sig föreningen tveksam till om

och i vad mån de av utredningen föreslagna åtgärderna nu eller inom den närmaste framtiden kunde förverkligas. Som bekant förelåge sedan gammalt en skillnad i organisatoriskt hänseende mellan rådhusrätterna, å ena sidan, samt övriga domstolar. Denna organisatoriska skillnad hade medfört, att rådhusrättsjuristerna kommit i en särställning i förhållande till domarkåren i övrigt såväl i avseende å avlöningsförhållanden som beträffande utbildning och befordringsgång. För föreningen vore det uppenbart, att denna organisatoriska skillnad mellan stads- och landsdomstolarna icke längre uppehöles av några reella skäl utan att endast historiska förhållanden numera torde kunna åberopas för vidmakthållande av denna särskillnad. Hur starka skäl än förefunnes för upphävande av särskillnaden mellan befattningshavarna vid de olika domstolarna, torde en ändring härutinnan icke kunna komma till stånd, med mindre domstolsorganisationen i de nuvarande magistratsstäderna generellt överfördes till staten. Ett dylikt överförande torde emellertid vara en fråga på mycket lång sikt. Vid bedömande av motionen och den däri gjorda hemställan måste man följaktligen utgå från att de båda nuvarande organisationsformerna vidmakthölles. Med denna utgångspunkt visade det sig emellertid, att många svårigheter och olägenheter vore förenade med förverkligande av de åtgärder, som domarutredningen förslagit. Erfarenheten från de år, som gått, sedan utredningens förslag framlades, visade också, att de svårigheter, som redan utredningen varit fullt medveten om, praktiskt taget fullständigt förhindrat åtgärdernas genomförande. Härvidlag vore att beakta såväl den olika löneställningen, som tillkomme befattningshavarna inom de olika domstolarna, och den omständigheten att olika organ svarade för lönernas bestämmande och utbetalande, som ock det förhållande att olika myndigheter hade avgörande inflytande på befattningarnas tillsättande. Det torde knappast låta sig göra att utan en genomgripande förändring på dessa områden genomföra de åtgärder, som utredningen föreslagit och vilka även enligt föreningens mening vore till betydande fördel för såväl de enskilda domarna som ock för rättsväsendet över huvud taget.

Föreningen vill understryka, att föreningen med tillfredsställelse skulle hälsa en sådan utveckling, som ledde till ökat utbyte mellan befattningshavare inom de olika domstolarna. Skulle utvecklingen gå i sådan riktning, att ett sådant utbyte skulle visa sig genomförbart i ett avsevärt antal fall, torde möjlighet föreligga att på grundval av de erfarenheter, som därvid vunnits, utbilda mera fasta normer för ett sådant utbyte. Föreningen skulle även med tillfredsställelse se om en sådan utveckling jämväl skulle medverka till att den omnämnda särskillnaden mellan de statliga domstolarna och rådhusrätterna upphävdes och domstolsväsendet bleve en uteslutande statlig angelägenhet.

Nedre justitierevisionen, vars yttrande jämväl *Revisionssekreterarföreningen* åberopat som sitt, säger sig vilja främst beröra sådana frågor, vilka äga avseende å tjänstgöringsförhållandena i nedre justitierevisionen. Revisionen anför härutinnan:

Den cirkulation, som äger rum inom den statliga domstolsorganisationen i det att de till denna organisation knutna befattningshavare, vilka aspirera på sluttjänst såsom domare, under lång tid successivt tjänstgöra vid skilda domstolar och även vid domstolar i olika instanser, ger — såsom domarutredningen påpekat (s. 106) — dessa befattningshavare tillfälle att samla en mera mångsidig erfarenhet än de som tidigt vunnit anställning i rådhusrätt. I den statliga tjänstgörings- och befordringsgången har tjänstgöringen såsom revisionssekreterare av gammalt ansetts utgöra ett betydelsefullt led. I samband med genomförandet av rättegångsreformen synes emellertid, på grund av att enligt den nya ordningen i viss mån ändrade arbetsuppgifter ankomma på revisionssekreterare, ha gjort sig gällande en viss tvekan, huruvida denna tjänstgöring för framtiden kunde anses lika kvalificerad och i utbildningshänseende värdefull som förut. Domarutredningen gav dock för sin del uttryck åt den uppfattningen, att anledning saknades till antagande att tjänstgöringens allmänna utbildningsvärde genom de antydda ändringarna i tjänstgöringen skulle undergå någon mera betydande förändring. Nedre revisionen vill i anslutning härtill erinra om att det nya rättegångssättet numera hunnit att praktiskt prövas i viss utsträckning jämväl i högsta instans. De erfarenheter, som sålunda vunnits av det nya förfarandet, giva enligt nedre revisionens mening vid handen, att de inträffade ändringarna i revisionssekreterarens arbetsuppgifter ingalunda medfört att arbetsuppgifterna kunna anses mindre kvalificerade än förut eller att tjänstgöringens värde ur utbildningssynpunkt eljest minskats.¹ Särskilt kan påpekas, att föredragning av mål inför högsta domstolen alltjämt ingår i revisionssekreterares åligganden såsom en huvuduppgift, ehuru föredragningen har ett i någon mån annat syfte än tidigare. Då enligt det nya rättegångsförfarandet revisionssekreterare även har att medverka vid huvudförhandlingar inför högsta domstolen, ha för övrigt härigenom för honom öppnats delvis nya vägar till utvidgning och fördjupande av domarerfarenheten.

Att en stadsdomare genom någon tids tjänstgöring i nedre revisionen skall erhålla nya impulser, vilka kunna bli till gagn i hans dömande verksamhet, lär med hänsyn till det sagda vara tydligt. Under en sådan tjänstgöring blir han bl. a. i tillfälle att iakttaga hur mål av skilda slag framstå i det ordnade och koncentrerade skick, som kräves för en föredragning i högsta domstolen. Oavsett hur arbetsformerna närmare gestalta sig, måste det för övrigt ur mera allmänna synpunkter anses vara ett intresse att domare i lägre instans icke stå främmande för verksamheten i högsta domstolen.

Å andra sidan kan det för en revisionssekreterare, som avser att inom en nära framtid söka härads hövdingämbete, uppenbarligen vara av stort gagn i utbildningssyfte att en viss tid tjänstgöra i en större rådhusrätt. Den erfarenhet och rutin beträffande handläggningen av mål, särskilt brottmål, som där kan vinnas, kan icke erhållas under revisionssekreterartjänstgöringen och sannolikt ej heller under hovrättstjänstgöring. Särskilt när fråga är om en revisionssekreterare med längre tids tjänstgöring i nedre revisionen kan för övrigt också antagas, att han kan tillföra rådhusrätten åtskilliga synpunkter av värde för denna domstol.

Från anförda synpunkter vore det enligt nedre revisionen övrigt ett önskemål, att ett visst tjänstgöringsutbyte mellan nedre revisionen och råd-

¹ Jfr ock lagrådets uttalande vid granskningen av förslaget till ny rättegångsbalk (SOU 1940:29 s. 24) samt sakkunnigas yttrande i betänkande d. 28 februari 1947 med förslag till arbetsordning för nedre revisionen s. 21—22.

husrätterna kan komma till stånd. Någon tvekan torde icke råda om att en omflyttning av revisionssekreterare till tjänstgöring i rådhusrätt kunde äga rum. Beträffande stadsdomares tjänstgöring i nedre revisionen uppkomme däremot vissa praktiska svårigheter och detta även om man, såsom ovan antytts, endast räknade med de större rådhusrätterna.

De befattningshavare tillhörande den statliga domstolsorganisationen, vilka erhålla förordnande som revisionssekreterare, ha dessförinnan fullgjort mångårig tjänstgöring i en eller flera domsagor samt såsom fiskal och ledamot i hovrätt. De ha därunder varit föremål för en fortgående prövning. De ha under sin tjänstgöring också — vilket i detta sammanhang måhända är det viktigaste — vunnit förtrogenhet med den speciella arbetsform, som är för revisionssekreterartjänsten utmärkande.

För den som huvudsakligen tjänstgjort i rådhusrätt är nämnda arbetsform i stort sett främmande. Såsom behörighetsvillkor för erhållande av befattning som rådman eller assessor i rådhusrätt gäller visserligen, att den som utses därtill i regel skall antingen vara lagfaren ordinarie ledamot i rådhusrätt med, jämte borgmästaren, minst två lagfarna ledamöter eller hava varit förordnad såsom ledamot eller fiskal i hovrätt och av hovrätten funnits skickad att erhålla fortsatt domarförordnande (jfr 4 § kungörelsen den 31 oktober 1947 med vissa bestämmelser ang. rådhusrätt och magistrat). En bestämmelse om dylik s. k. fiskalskompetens för rådhusrättsledamöter infördes första gången 1934. I enlighet härmed torde de yngre bland dem som numera innehava ledamotsbefattning i rådhusrätt ha under åtminstone någon kortare tid tjänstgjort såsom fiskal i hovrätt. Denna tjänstgöring — som regelmässigt fullgöres under ett tidigt skede, ofta i nära anslutning till tingsutbildningen eller motsvarande grundläggande utbildning vid rådhusrätt — är emellertid i allmänhet av alltför kort varaktighet för att en rådhusrättsledamot därigenom skulle kunna anses uppfylla kraven för erhållande av förordnande som revisionssekreterare. I detta sammanhang må erinras om att domarutredningen för dem som gå den statliga domarbanan förordade (s. 180 f.) minst två års ledamotstjänstgöring i hovrätt på assessorsstadiet, det första adjunktionsåret däri inräknat.

Det synes nedre revisionen under alla omständigheter vara av största vikt att förordnande som revisionssekreterare ej ges åt annan stadsdomare än den som genom tjänstgöring i hovrätt, jämväl i egenskap av ledamot, förvärvat tillfyllestgörande erfarenhet från hovrättsarbetet. Såsom även domarutredningen förutsatt, måste tillika fordras att hovrätten funnit vederbörande skickad att tjänstgöra i nedre revisionen.

Nedre revisionen framhåller härefter, att det är oundgängligt att en tjänstgöring av stadsdomare i nedre revisionen blir så anordnad, att icke därigenom den tidpunkt förskjutes, då de befattningshavare som tillhöra den statliga domstolsorganisationen kunna erhålla förordnande som revisionssekreterare.

I samband med den fortgående förseningen av beföringsgången på domarbanan ha förordnanden som revisionssekreterare efter hand kommit att meddelas vid en betydligt senare tidpunkt än som förr varit vanligt. Sålunda konstaterade domarutredningen (s. 100) att under tiden 1925—1945 befattningshavarnas ålder vid erhållande av det första revisionssekreterarförordnandet i genomsnitt stigit med över 3 år (från 36,2 år till 39,3 eller 39,8 år, beroende på beräkningssättet). Motsvarande genomsnittsålder för

de sist tilländalupna fyra åren, 1946—1949, utgör nära 40 år (39,8) och visar under denna period en stigande tendens. Sedan länge har det framstått som ett viktigt önskemål att kunna förlägga revisionssekreterartjänstgöringen till ett något tidigare skede av befordringsgången. Under rådande förhållanden torde emellertid utsikterna att förverkliga detta önskemål tyvärr vara mycket små. Snarare kan befaras, att en ytterligare förskjutning uppåt kommer att inträda bl. a. med hänsyn därtill, att antalet tjänstgörande revisionssekreterare — efter en tillfällig ökning (1948—1949) i samband med övergången till den nya rättegångsordningen — nu efter hand åter minskas. Att med det sålunda tillgängliga, snävt begränsade antalet befattningar inom nedre revisionen där bereda utrymme för tjänstgöring av stadsdomare är icke möjligt utan att samtidigt revisionssekreterare i motsvarande omfattning tjänstgöra i rådhusrätt. Emellertid synes även motionären förutsätta ett dylikt ömsesidigt utbyte. Nedre revisionen har med det nu sagda blott velat understryka vikten av nämnda förutsättning för stadsdomares tjänstgöring i nedre revisionen.

Ytterligare åtgärder från statens sida för befrämjande av det ifrågasatta utbytet av befattningshavare mellan nedre revisionen och de större rådhusrätterna torde knappast kunna vidtagas, så länge nu rådande organisationsform för domstolsväsendet består. Ett utbyte av denna art synes därför tills vidare bliva beroende av vederbörandes eget initiativ.

Vad angår revisionssekreterarförordnande för stadsdomare framhåller *hovrätten över Skåne och Blekinge*, att det måste bli fråga om en relativt kort tjänstgöring för en domare, som skulle ha ganska liten erfarenhet om överrättstjänstgöring över huvud taget. Vid dessa förhållanden måste det möta mycket stora svårigheter för stadsdomaren att kunna fullgöra tjänstgöringen i justitierevisionen på ett fullt tillfredsställande sätt. Även för en domare med flerårig överrättstjänstgöring dröjde några månader, innan han förvärvat erforderlig rutin i revisionssekreterartjänsten. Vidare anmärktes att genom den minskning av revisionssekreterarnas antal, som föranletts av den nya rättegångsbalken, den redan förut försenade tidpunkt då revisionssekreterareförordnande kunde påräknas av domare i den statliga domarekarriären syntes komma att ytterligare förskjutas. Det torde därför vålla olägenheter för de statliga domarna, om stadsdomarna skulle konkurrera med dem om förordnande som revisionssekreterare. Att anordna tjänstebyte i dessa fall torde säkerligen i praktiken komma att möta stora svårigheter. På grund av vad nu anförts ansåge *hovrätten* att det knappast låter sig göra att bereda stadsdomare möjlighet att tjänstgöra som revisionssekreterare.

De med den föreslagna cirkulationen förknippade ekonomiska frågorna ha behandlats av några remissinstanser. *Hovrätten över Skåne och Blekinge* anför i denna del:

Vissa svårigheter uppkomma på grund av den olika lönesättningen för statliga domare och stadsdomare. I allmänhet åtnjuta stadsdomarna högre avlöning än de statliga domarna. Med hänsyn därtill att en rådhusrättsjurists tjänstgöring i hovrätt främst avser dennes domarutbildning synes emellertid icke kunna krävas, att en rådman eller assessor i rådhusrätt vid tjänstgöring i hovrätt av statsmedel erhåller högre ersättning än hovrättsråd respektive hovrättsassessor. Minskningen i stadsdomarens löneförmå-

ner synes antingen böra bäras av honom själv eller bekostas av staden. Såsom skäl för det senare alternativet torde kunna anföras att det för staden, som har att sörja för rättsskipningen, bör vara av intresse att höja stadsdomarnas kvalifikationer. Då en statlig domare tjänstgör i rådhusrätt, synes han av staden böra erhålla den lön som utgår å den uppehållna befattningen, dock minst samma avlöning som han skulle ha uppburit å sin statliga befattning.

Vid tjänstgöring å annan ort än stationeringsorten uppkommer fråga om reseersättning och tjänstgöringstraktamente. Det synes skäligt att dylik ersättning utgår. Densamma torde böra bestridas av staten, då stadsdomare tjänstgör å statlig domarejänst, och av vederbörande stad, då statlig domare tjänstgör vid rådhusrätt.

I fråga om tjänstårsberäkning bör tjänstgöring vid främmande domstol — vare sig stats- eller stadsdomstol — uppenbarligen jämföras med tjänstgöring vid den egna domstolen.

Ett genomförande av en ordning enligt förut antydda riktlinjer torde kräva ändring i statliga lönebestämmelser samt i de för städerna fastställda arbetsordningar och lönestater.

Enligt *Sveriges juristförbund* blir mycket beroende av de ekonomiska villkoren för arrangemanget, huruvida intresse å ömse håll för tjänstebytena kan påräknas. Härom anför förbundet:

Om hovrätten och rådhusrätten äro belägna i samma stad och rådhusrättsdomaren är placerad i samma lönegrad och -klass som den, efter vilken lön utgår till adjungerad ledamot vid vikariatslöneförordnande, d. v. s. 32, föreligga knappast några svårigheter av ekonomisk art. Skulle däremot lönen till de båda befattningshavarna utgå efter olika grunder, måste särskilda åtgärder vidtagas för att icke någondera parten eller båda skola vidkännas löneförlust. Med hänsyn till det allmänna intresset av att en ökad cirkulation kommer till stånd synes ej orimligt, att statsverket åtager sig att gottgöra stadsdomarna, vilka för närvarande i allmänhet kunna antagas ha de högre löneförmånerna, skillnaden mellan deras vanliga lön och adjunktionsersättningen. Å andra sidan är det skäligt att hovrättsdomaren, som uppehåller rådhusrättstjänsten, kommer i åtnjutande även av den del av de med rådhusrättstjänsten förenade löneförmånerna, varmed de må överstiga hans vanliga lön. I de fall då hovrätten och rådhusrätten äro belägna i olika städer, tillkommer, därest vederbörande kunna behålla sin vanliga bostad, fråga om reseersättning och eljest spörsmålet om traktamentsersättning. Utgifter av detta slag komma att belasta såväl städerna för de där tjänstgörande hovrättsjuristerna som staten för de i hovrätt arbetande rådhusrättsledamöterna. För att cirkulation verkligen skall åstadkommas, är en förutsättning att denna fråga löses. Det synes rimligt att förhandlingar i sådant syfte upptagas mellan exempelvis justitiedepartementet och stadsförbundet.

Stockholms rådhusrätt har erinrat om att domarutredningen framhöll, att stadsdomare med adjunktion i hovrätt eller tjänstgöring såsom revisionssekreterare icke torde kunna beredas ersättning för minskade inkomster, under det att domarutredningen syntes förutsätta att fiskaler eller assessorer i hovrätt, som erhöle förordnanden i rådhusrätt, skulle åtnjuta löneförmåner ej understigande vederbörandes ordinarie inkomst med tillägg av ersättning för vistelse utanför stationeringsorten. Rådhusrätten ville fram-

hålla — såsom redan gjorts av Stockholms magistrat i dess yttrande över domarutredningens betänkande — att en dylik åtskillnad i lönehänseende icke vore motiverad och att, om stadsdomarna nödgades vidkännas minskning i sina inkomster vid tjänstgöring i överrätt, detta med all säkerhet komme att medföra att stadsdomarna i stor utsträckning komme att avstå från möjlighet till dylik tjänstgöring samt att det ifrågasatta utbytet bleve en reform på papperet.

Nedre justitierevisionen påpekar, att i motionen ifrågasattes, att stadsdomare, som i utbildningssyfte tjänstgjorde inom den statliga organisationen, skulle kunna erhålla compensation helt eller delvis för löneförlust. Meningen syntes vara att, i den mån vederbörande stad icke ställde medel till förfogande, för ändamålet anlita statsmedel. Nämnda anordning skulle — därest den vore avsedd att tillämpas jämväl vid tjänstgöring i nedre revisionen — innebära att stadsdomaren under sin tjänstgöring i nedre revisionen ofta skulle uppbära högre avlöning än äldre kamrater ur den statliga domarkarriären, vilka måhända redan besutte avsevärd rutin i tjänsten. Nedre revisionen kunde icke undgå att finna en sådan anordning stötande och ville därför bestämt avstyrka att en dylik olikhet i avlöning beträffande samma slag av tjänster infördes. Däremot borde vid sådan tjänstgöring de för statens befattningshavare gällande bestämmelser, som avsågo traktamentsersättning, gottgörelse för rese- och flyttningkostnad m. m., omfatta jämväl stadsdomare.

Frågan hur de ekonomiska hindren för en vidgad cirkulation skulle övervinnas har även berörts av *Svenska stadsförbundet*. Motionären hade ifrågasatt om icke städerna kunde tänkas vara intresserade av att ekonomiskt medverka till den vidareutbildning som genom cirkulationen skulle komma deras befattningshavare till del. På denna punkt måste förbundet inlägga en bestämd reservation. Enligt styrelsens mening borde det icke kunna ifrågakomma att belasta magistratsstäderna med någon del av dessa extrakostnader. I rådande läge medförde redan hållandet av magistrat och rådhusrätt betydande merkostnader för ifrågavarande städer. Det kunde under sådana förhållanden icke vara rimligt att förvänta att dessa städer skulle vara villiga att anslå ytterligare medel för ändamålet. Principiellt borde ett förstatligande av stadsdomstolarna innebära att staten iklädde sig ansvaret för såväl den totala kostnaden för städernas framtida domstolsväsende som för alla de kostnader som ha samband med reformens genomförande inklusive de nu avhandlade kostnaderna för åstadkommande av ökad cirkulation mellan domstolarnas befattningshavare.

I ett flertal yttranden ha upptagits jämväl andra frågor, som äga nära samband med det i motionens yrkande berörda spörsmålet, särskilt *meritberäknings-, befordrings- och rekryteringsfrågor*.

Föreningen Sveriges stadsdomare hemställer, att till övervägande i förevarande sammanhang upptages jämväl frågan om beräkning av stadsdomarmeriter och om befordran av stadsdomare till statlig domartjänst. För-

eningen understryker särskilt angelägenheten av att åtgärder vidtagas i syfte att bryta den rådande dualismen mellan den statliga domarkåren och stadsdomarkåren. För att nå resultat i det hänseendet torde det dock icke vara till fyllest att bereda ett antal stadsdomare möjlighet att tillfälligt tjänstgöra i överrätt. Dualismen kunde enligt föreningens mening icke överbryggas med mindre frågan om värderingen av stadsdomarmeriter och därmed spörsmålet om stadsdomares befordran till statlig domartjänst löstes. Såsom föreningen tidigare i olika sammanhang framhållit måste väl vitsordad tjänstgöring i stadsdomstol ge lika stora kvalifikationer för bestridande av häradshövdingbefattning som tjänstgöring i överrätt. Särskilt måste detta anses ha blivit fallet efter rättegångsreformens genomförande, då nämligen rådhusrätterna och häradsrätterna därigenom blivit mera likställda även i organisatoriskt hänseende och sålunda jämväl underrättsdomaren i stad i stor utsträckning tjänstgör såsom ensamdomare och såsom ordförande vid handläggning av nämndmål.

Föreningen framhåller, att den ovisshet och osäkerhet, som under nuvarande förhållanden måste råda i fråga om befordringsgången inom stadsdomstolarna, komme utan tvivel att menligt inverka på rekryteringen och hade därtill, såsom framhållits i Stockholms rådhusrätts yttrande, skapat oro bland de icke slutbefordrade befattningshavarna inom stadsdomstolarna, av vilka, såvitt anginge de större rådhusrätterna, flertalet hade en mångårig tjänstgöring bakom sig.

Av större vikt än den tillfälliga cirkulation, motionen närmast åsyftade, torde enligt *Sveriges juristförbunds* mening vara på vad sätt cirkulation skulle kunna åstadkommas även vid befordran, så att domare tillhörande ena karriären fritt kunde erhålla befordran till tjänst inom den andra. Förbundet utgår från ett yttrande i motionen att det vore av vikt för stadsdomarna att kunna skaffa sig meriter utöver vad tjänstgöringen i det egna verket medgäve. Genom detta uttalande leddes man över till spörsmålet om möjligheterna till cirkulation i samband med befordran och om meritvärdet av överrättstjänstgöring jämförd med rådhusrättstjänstgöring. Här om anför förbundet:

Till en början är att uppmärksamma, att cirkulationen för närvarande är tämligen ensidig, i det befattningshavare tillhörande den statliga domarbanan i stor omfattning söka och erhålla tjänster såsom stadsdomare, medan en befordran i motsatt riktning endast förekommer i särskilda undantagsfall. Då domare från båda karriärerna anmäla sig såsom sökande till samma tjänst uppkommer det synnerligen viktiga spörsmålet huru olika meriter skola värderas.

Den som tillhör stadsdomarbanan kan ofta nog åberopa allenast — eller i varje fall huvudsakligen — tjänstgöring vid rådhusrätt, medan sökande från det statliga domarväsendet vanligen äger meriter från tjänstgöring i olika underrätter, i hovrätt och ofta även från nedre justitierevisionen. Den sistnämnde har därjämte mången gång också erfarenhet från lagstiftningsarbete och från administrativ verksamhet. Frågan om hur dessa meriter skola avvägas mot varandra uppkommer ej sällan redan nu då hovrätt skall upprätta förslag, exempelvis till borgmästarämbete, rörande sökande från båda hållen.

Domarutredningen uttalade, att tjänstgöring såsom domare i rådhusrätt i princip icke borde ur meritsynpunkt värderas lägre än dömande verksamhet, utövad vid annan domstol. Detta kunde dock i full utsträckning gälla endast i fråga om de större rådhusrätterna. Under hänvisning till bl. a. att i vissa rådhusrätter förekomme att rådhusrättsledamot allenast tjänstgjorde såsom bisittare i rätten och vid sidan om denna befattning fullgjorde annan funktion i stadens tjänst, uttalade domarutredningen vidare, att det vore vanskligt att uppställa en för alla förhållanden giltig regel angående beräkningen av meritvärdet av ledamotstjänstgöring i rådhusrätt med minst tre lagfarna ledamöter. Vid tillgodoräknande av rådhusrättstjänstgöring såsom merit syntes det domarutredningen vidare i vissa fall och framför allt vid sökande av högre domarbefattning vara nödvändigt att hänsyn toges till huruvida vederbörandes sammanlagda tjänstgöring fyllde skäligen krav på allsidighet. Till den uppfattning, åt vilken domarutredningen sålunda givit uttryck, kan förbundet i allt väsentligt ansluta sig.

Läget blir emellertid framdeles ett annat, om man lyckas uppnå ökad cirkulation i början av karriären; samtliga komma då att ha mera likartad och allsidig tjänstgöring. Då måste anses föreliggande större förutsättningar än för närvarande att beakta endast tjänstgöringstidens längd och mindre taga hänsyn till tjänstgöringens art.

Utöver själva frågan om meritberäkningen är det en annan omständighet som påkallar uppmärksamhet. För att ovan skisserade befordringsprinciper skola kunna skänka full rättvisa erfordras att de vinna tillämpning vid tillsättande av alla tjänster. Klara garantier för att så blir fallet föreliggande ej för närvarande med hänsyn till det inflytande städerna ha vid tillsättningen av stadsdomartjänsterna.

Enligt förbundets mening borde på de grunder, som ovan utvecklats, även frågan om statliga domares respektive stadsdomares befordran till tjänst inom stadsdomstolarna respektive det statliga domstolväsendet beaktas, när åtgärder i motionens syfte vidtagas.

Spörsmålet om beräkning av stadsdomares meriter och om befordran av stadsdomare till statlig domartjänst sammanhänger enligt *Stockholms rådhusrätt* med dualismen mellan domarkårerna. Det vore att beklaga att motionären icke funnit anledning att upptaga också denna fråga till behandling. Det vore gott och väl om man kunde komma därhän att bereda städernas domare tillfälle att tjänstgöra i hovrätt och såsom revisionssekreterare. Men om motionären ansåge att stadsdomare i princip endast efter dylik tjänstgöring kunde tänkas vinna befordran inom det statliga domarväsendet kunde rådhusrätten icke dela hans uppfattning. Givetvis åsyftades därvid icke att en stadsdomare skulle kunna erhålla befattning i hovrätt eller såsom revisionssekreterare utan att först hava fullgjort avsevärd tids tjänstgöring i överrätt och därigenom förvärvat erfarenhet av dylik tjänstgöring. Men frågan ställde sig enligt rådhusrättens uppfattning annorlunda då fråga vore om tjänst i statlig *underrätt*. Rådhusrätten anför härom vidare:

Väl vitsordad tjänstgöring i en större stadsdomstol måste giva lika stora kvalifikationer för bestridande av en häradshövdingbefattning som tjänstgöring i hovrätt. Särskilt måste detta anses hava blivit fallet efter nya rättegångsbalkens ikraftträdande, då även underrättsdomaren i stad i stor utsträckning numera tjänstgör såsom ensamdomare. Det synes aldrig hava

ifrågasatts att en hovrättsledamot, även en sådan som haft ringa tjänstgöring i underrätt och under sin hovrättstid på grund av tjänstledighet för arbete i andra verk eller kommittéer haft föga domartjänstgöring, icke skulle vara meriterad att erhålla vilken underrättsdomartjänst som helst. Måhända behöva även vissa principer fastställas för beräkning av överrättsdomares meriter vid sökande av stadsdomartjänst, i första hand tjänst såsom borgmästare. Rådhusrätten kan i detta sammanhang icke underlåta att hänvisa till den i stadsdomarföreningens förenämnda yttrande lämnade uppgiften att av de 24 borgmästartjänster som tillsatts under åren 1939—1949 icke mindre än 14 eller omkring 58 procent besatts av domare ur den statliga domarkarriären.

Det vore mot bakgrunden av nämnda synpunkter som rådhusrätten ansåge det nödvändigt att även frågan om befordran av stadsdomare till statsavlönad domartjänst ägnades omprövning, lämpligen i samband med det av motionären berörda spörsmålet, med vilket den på det närmaste hörde samman. Rådhusrätten ansåge det för sin del självklart, att allenast förtjänst och skicklighet borde vara avgörande för befordran såväl till den ena som den andra domartjänsten och att det vore grunderna för bedömandet av förtjänsten och skickligheten som måste fastställas. Därest de mot varandra stridande principer, som kommit till uttryck vid avgörandet av de förut omförmälda båda befordringsärendena, alltfört tillämpades, komme detta utan tvivel att allvarligt minska rekryteringsmöjligheten inom rådhusrätten och säkerligen också inom åtminstone övriga större stadsdomstolar. Redan hade stark oro försports bland de yngre befattningshavarna inom verket, vilket vore helt naturligt om den som ger sig in på stadsdomarbanan icke skulle hava möjlighet till befordran utanför denna, under det att å andra sidan befordringen inom verket skulle stoppas upp genom att domare ur den statliga karriären erhöle högre tjänster inom rådhusrätten.

Rekryteringsfrågan har också berörts — ehuru ur annan synpunkt — av *Föreningen Sveriges häradshövdingar*. En sådan växeltjänstgöring mellan befattningshavarna inom de olika domstolarna, som föreslagits, måste såsom en logisk konsekvens leda till att vid tillsättande av ordinarie befattningar inom de olika domstolarna ingen skillnad gjordes mellan dem, som gått rådhusrättsvägen, och dem, som tjänstgjort vid de statliga domstolarna. En följd härav kunde emellertid bli att rekryteringen till statsdomstolarna med den i regel lägre avlöning, som där utginge, kunde komma att försvåras eller i allt fall försämrats. Läget torde följaktligen för närvarande vara sådant, att några reglerande åtgärder i förevarande avseende icke nu borde vidtagas utan att man ännu så länge borde avvakta hur utvecklingen av sig själv kunde komma att fortlöpa.

Liknande synpunkter utvecklas utförligare av *Svea hovrätt*, som anför:

Av domarutredningens betänkande framgår att ändamålet med de föreslagna åtgärderna är, förutom att sörja för en förbättrad utbildning av rådhusrätternas jurister, även att säkerställa rekryteringen till dessa domstolar. Erfarenheten har emellertid visat att på grund av den ofta relativt välavlönade och trygga anställning, som erbjudes i rådhusrätt, aspiranter och

fiskaler i hovrätterna under senare tid i mycket stor utsträckning lämnat hovrätterna för anställning vid rådhusrätter. Ytterligare åtgärder för att sörja för rådhusrätternas rekrytering kunna därför få synnerligen menliga verkningar för statsdomarrekruteringen. Vidare har, trots denna avgång, den utveckling i riktning mot försenad befordran inom det statliga domstolsväsendet, som — jämte av nya rättegångsbalken föranledda behov av ändrade organisations- och tjänstgöringsförhållanden vid domstolarna — var en av huvudanledningarna till domarutredningens tillsättande, på senare tid ytterligare förvärrats.

Enligt domarutredningens beräkningar skulle statsdomare uppnå ordinarie domarbefattning först vid en ålder av i medeltal 43 år under perioden 1946—1950 och 45 år för närmast följande två femårsperioder. För närvarande torde denna befordringsålder icke understiga 45 år. Till detta resultat hade utredningen kommit ehuru hänsyn tagits, förutom till normal avgång, även till att domarbefattningarna vid rådhusrätterna, utom Stockholms och Göteborgs, i regel skulle komma att rekryteras från domarpersonalen vid de statliga domstolarna. Det är under sådana förhållanden uppenbart att den största försiktighet måste iakttagas så att icke genom den åsyftade förbättringen av stadsdomarnas ställning den statsanställda domarpersonalens befordringsmöjligheter ytterligare försämras.

Utredningens förslag innefattar att »stadsdomare icke böra uteslutas från möjlighet till befordran vid den statliga domstolsorganisationen», och av vad utredningen därom anför framgår, att förslaget har till egentligt syfte att bereda dessa domare härför erforderliga meriter. Härtill anför utredningen att det för rekryteringen till rådhusrätterna måste vara av betydelse om särskilt dugande stadsdomare kunna räkna med att komma i fråga till andra domarbefattningar. Av vad ovan anförts framgår att hinder för en sådan befordran icke föreligger. Det torde emellertid även framgå att ytterligare åtgärder för säkerställande av rekryteringen till rådhusrätterna icke erfordras och med hänsyn till rekryteringen till hovrätterna kunna medföra allvarliga olägenheter.

Till förslaget i denna del må ytterligare framhållas att det i allmänhet icke i fråga om domstolsväsendet, lika litet som inom förvaltningen och dess verk, är något statligt intresse att vidtaga särskilda åtgärder för att möjliggöra för befattningshavare i viss tjänst, vartill han befunnits kompetent och i vilken han under sin tjänsteutövning blivit förfaren, att söka sig till annan befattning. Ett sådant intresse synes endast vara för handen, om behov föreligger att för urvalets skull utöka antalet till sistnämnda befattning kvalificerade personer. Något sådant behov torde emellertid icke hava yppats beträffande statsdomstolarnas ordinarie domarbefattningar, något som otvetydigt framgår redan av den höga befordringsåldern vid dessa domstolar. I den mån behov av större urval vid dessa befattningars tillsättande skulle uppstå, torde emellertid detta knappast kunna fyllas på det av domarutredningen föreslagna sättet, genom vilket endast i enstaka fall skulle kunna inträffa att någon stadsdomare skulle erhålla den särskilda tjänstgöring, som enligt domarutredningen synes utgöra förutsättning för den eftersträfvade jämställigheten de båda domarkårerna emellan.

Avslutningsvis framhåller hovrätten att trots vad förut anförts det dock måste anses i princip önskvärt att vid ordnandet av tjänstgöringen vid rikets domstolar och befordringsgången inom domarkåren all domstolspersonal, vare sig den tillhör rådhusrätterna eller statsdomstolarna, kunde på lika sätt stå till statens förfogande. Anledningen till att domarutredningen, som

ej ifrågasatt ändring i något av de stadganden, som nu vore bestämmande härutinnan, så begränsat sitt förslag, att detsamma praktiskt taget skulle komma att sakna betydelse, hade av utredningen själv angivits vara det hinder, den nuvarande organisationen av domstolsväsendet i städerna medförde för mera vittgående åtgärder. Även för hovrätten stode det klart att några resultat av praktiskt värde för genomförandet av den önskvärda enhetligheten i domstolsorganisationen och domstolarnas tjänstgörings- och befordringsförhållanden icke kunde uppnås, förrän den nuvarande, av rådhusrätternas kommunala organisation beroende dualismen mellan dessa och övriga domstolar bringats att upphöra. Intill dess så skett torde det vara nödvändigt att i de hänseenden motionen berör åtnöjas med vad en försiktig tillämpning av nu gällande bestämmelser i dessa ämnen möjliggjorde.

I ovan återgivna delar av *nedre revisionens* yttrande säger sig denna endast ha åsyftat ett tillfälligt tjänstgöringsbyte i utbildningssyfte, särskilt mellan ledamöter i större rådhusrätter samt revisionssekreterare. Emellertid synes det nedre revisionen att motionären åsyftat icke allenast en cirkulation i rent utbildningssyfte utan jämväl möjlighet för stadsdomare att vinna befordran till ordinarie befattningar vid de statliga domstolarna. Härutinnan ville nedre revisionen som sin åsikt framhålla, att en sådan möjlighet för stadsdomarna självfallet borde förutsätta en fullt reciprok möjlighet för statliga domare. En sådan reciprocitet komme icke att föreligga med nu gällande ordning för borgmästares och rådmäns tillsättande. Nedre revisionen utvecklar dessa synpunkter vidare:

I motionen påpekas, att de större rådhusrätterna t. ex. i Stockholm, Göteborg och Malmö hittills i allmänhet ansetts äga rekrytera sig själva på så sätt, att den som en gång börjat i domstolen kunnat påräkna att vinna befordran inom domstolen utan att behöva konkurrera med sökande utifrån. Det nu sagda torde dock gälla icke endast de tre särskilt nämnda rådhusrätterna utan i väsentlig mån jämväl övriga rådhusrätter, där en eller flera assessorsbefattningar finnas.

Enligt nuvarande ordning för tillsättande av borgmästare och rådmän skall förslag till besättande av tjänsten upprättas genom val av en korporation (stadsfullmäktige). Det ligger i sakens natur, att en sådan valkorporation vid upprättande av förslag icke är bunden av allmänna befordringsnormer utan äger underkasta frågan ett mera fritt bedömande.

Trygghet för att innehavare av statliga domarbefattningar — liksom för övrigt också befattningshavare vid andra rådhusrätter än den som vid tillfället är i fråga — skulle kunna efter vanlig meritberäkning erhålla ordinarie borgmästar- eller rådmansbefattning synes således icke kunna föreligga, med mindre domstolsorganisationen i de nuvarande magistratsstäderna överföres till staten.

Enligt nedre revisionens mening vore en sådan anordning helt utesluten, att väl stadsdomare skulle beredas tillfälle att erhålla statliga ordinarie domartjänster, medan statliga domare samtidigt faktiskt skulle sakna möjlighet att erhålla en ordinarie befattning vid rådhusrätt efter vanlig meritberäkning. Nedre revisionen ville kraftigt understryka, att en sådan försäm-

ring av befordringsutsikterna för dem som vunnit sin utbildning å den statliga domarbanan säkerligen skulle allvarligt äventyra rekryteringen.

En jämförelse mellan den statliga domarkarriären och stadsdomarkarriären visade också, att de statliga lönerna i allmänhet vore ej oväsentligt lägre än dem för jämförbara befattningar i stadsdomstolar. Även med hänsyn härtill skulle det enligt nedre revisionens förmenande innebära en icke ringa obillighet mot de statliga domarna, om möjlighet bereddades stadsdomarna att erhålla slutposter inom den statliga domarkarriären, särskilt häradshövdingämbeten, utan motsvarande möjligheter för de statliga domarna i avseende å stadsdomarbefattningar.

Utskottet.

De allmänna domstolarna i vårt land kunna indelas i två skilda grupper, å ena sidan de kommunala rådhusrätterna och å andra sidan övriga domstolar, som äro statliga. På motsvarande sätt äro landets domare delade i två kårer, de i rådhusrätterna tjänstgörande kommunalt anställda och avlönade stadsdomarna och övriga domare, som äro statligt anställda och avlönade. Tidigare ha dessa båda kårer i bl. a. utbildnings- och befordringshänseende varit strängt isolerade från varandra, men efter hand ha skiljelinjerna på olika punkter blivit mindre skarpa. Alltjämt kvarstå emellertid mycket betydande olikheter.

Denna uppspaltning på två domarkårer har såväl ur allmän synpunkt som med hänsyn till befattningshavarnas egna intressen i flera avseenden haft olyckliga verkningar, såsom framhållits i åtskilliga av de över motionen avgivna yttrandena. Motionen har till syfte att i ett hänseende söka motverka dessa olägenheter och att föra de båda kårerna närmare varandra. Flertalet hörda myndigheter och organisationer ha i anslutning härtill mer eller mindre klart uttalat, att på längre sikt det eftersträfvade målet måste vara att åstadkomma ett enhetligt domarstånd, en uppfattning, som delas av utskottet.

De väsentliga hindren för uppnående av detta mål ha i ett par remissyttrandena angivits vara dels de skilda procedurer, som tillämpas vid tillsättning av domare i rådhusrätterna och av övriga domare, dels ock de olika avlöningsförhållanden, som gälla för de båda kårerna. I likhet med några remissinstanser finner utskottet, att dessa hinder icke kunna slutgiltigt undanröjas, förrän rådhusrätterna förstatligas. Utskottet uttalade sig vid fjolårets riksdag klart för att denna reform skulle komma till stånd. Utskottet har icke haft anledning frångå denna ståndpunkt. Dock är ännu ovisst, när reformen kan genomföras.

Emellertid torde även före tidpunkten för ett förstatligande frågan om en utjämning av skiljaktigheterna mellan de båda domarkårerna kunna med fördel upptagas till behandling. Redan i och med att magistraterna befrias från sina kommunala uppgifter, vilket kan väntas ske relativt snart, aktua-

liseras frågan om domarvalet i städerna. Den särställning, som på olika punkter tillförsäkrats domarna, t. ex. då de undantagits från den allmänna förflyttningsskyldigheten, medför att övergångstiden från en ordning till en annan måste bliva ganska lång. Skäl tala därför för att man i syfte att avkorta denna i god tid före ett förstatligande till övervägande upptager, huru anställnings- och avlöningsvillkoren skola ordnas för den blivande enhetliga domarkåren. Redan inom en icke alltför avlägsen framtid kunna sålunda förutsättningar vara för handen att ta itu med problemet om domarkårernas förenhetligande. De i yttrandena på ömse håll uttalade farhågorna för rekryteringen till de olika domstolarna liksom den oro för framtiden, som förefinnes inom de olika personalgrupperna och varom yttrandena bära vittne, kunna anföras som skäl för att man icke alltför länge skjuter på frågan.

I avbidan på att problemet tages upp i hela dess vidd bör man emellertid enligt utskottets mening icke underlåta att i huvudsak inom ramen för nu gällande ordning göra vad som är möjligt för att efter hand minska olikheterna mellan de båda kårerna. Ett medel därvidlag är att åstadkomma en ökad cirkulation mellan rådhusrätterna och de statliga domstolarna. Ändamålet härmed skulle vara inte endast att närma personalgrupperna till varandra utan också — och det är ur allmän synpunkt väsentligt — att tillgodoföra domstolar i olika instanser de erfarenheter, som vunnits vid andra domstolar. Motionären har i sådant syfte påyrkat ett genomförande av vad 1943 års domarutredning föreslagit rörande stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet, varmed i detta sammanhang åsyftas hovrätterna och nedre justitierevisionen. Liksom utredningen har motionären tänkt sig att stadsdomare skulle beredas tillfälle tjänstgöra såsom ledamot i hovrätt eller såsom revisionssekreterare, företrädesvis på så vis att han för någon tid bytte tjänst med befattningshavare av sist angivet slag.

Alla hörda remissinstanser utom en, som ställt sig tveksam, ha uttryckligen tillstyrkt att stadsdomare beredes möjlighet till tjänstgöring i hovrätt. Även utskottet är av den uppfattningen, att det vore önskvärt, att stadsdomare mera regelbundet kunde adjungeras som ledamot i hovrätt, liksom att hovrättsdomare erhöles möjlighet att tjänstgöra i rådhusrätt. Detta är i och för sig möjligt redan med nu gällande regler, men för att någon cirkulation av betydelse skall komma till stånd och man få tillfälle pröva erfarenheterna av ett sådant system, torde erfordras ett initiativ från Kungl. Maj:t. Vilken form detta skall erhålla ankommer på Kungl. Maj:t att avgöra. Utskottet förutsätter därvid, att cirkulationen anordnas på sådant sätt att rekryteringen till den statliga domarbanan icke försvåras och befördringsgången på denna icke försenas. I samband med att Kungl. Maj:t tager detta initiativ få närmare övervägas de spörsmål av ekonomisk natur, som sammanhänga med de av cirkulationen betingade ändrade tjänstgöringsförhållandena för därav berörda befattningshavare och som med god vilja böra kunna lösas.

Det kan enligt utskottets mening icke möta några principiella hinder att

låta stadsdomare tjänstgöra även såsom revisionssekreterare. Särskilda åtgärder för att främja ett sådant utbyte synes emellertid icke nu böra vidtagas. De praktiska svårigheterna äro nämligen så stora, att denna möjlighet till cirkulation kan antagas icke bliva utnyttjad i större utsträckning. Därest i något fall intresse för växeltjänstgöring skulle föreligga, få uppkommande frågor lösas alltefter de i fallet föreliggande omständigheterna.

Flertalet remissinstanser ha utförligt behandlat det även i motionen berörda problemet om förutsättningarna för och verkningarna av en ökad cirkulation mellan de statliga domstolarna och stadsdomstolarna även i samband med befordran. Därvid ha framför allt befordringsgrunderna på domarbanan diskuterats. I denna del behöver utskottet blott erinra om grundlagsbudet att vid alla befordringar avseende skall fästas allenast vid sökandenas förtjänst och skicklighet. Frågan vilket värde som skall tillmätas olika slag av domstolstjänstgöring vid bestämmande av förtjänst och skicklighet ankommer icke på utskottets bedömande utan får, då den blir aktuell i förekommande befordringsärenden, avgöras av Kungl. Maj:t.

Under hänvisning till det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motion, II: 307, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville överväga åtgärder för att befrämja stadsdomares tjänstgöring i hovrätt och statliga domares tjänstgöring i rådhusrätt.

Stockholm den 27 april 1950.

På första lagutskottets vägnar:

VERNER HEDLUND.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Olofsson, Lodenius, Lundgren, Lindblom, Cassel, Lindgren och Georg Pettersson;

från andra kammaren: herrar Hedlund i Östersund, Olsson i Mellerud, Landgren, Håstad, Wirtén, fru Gärde Widemar, herrar Andersson i Björkäng och Ekström.